

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

FRANCISCI|| XAVERII EPISTOLA-||RVM LIBRI|| QVATVOR||

Francisco <de Javier>

Mogvntiæ, 1600

VD16 J 197

Epistolæ libri primi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43721

I
FRANCISCI
XAVERII EPISTO-
LARVM LIBER
PRIMVS.

Societati Romam. Epist. I.

GRATIA ET CARITAS D. N. IESV
Christi sit nobiscum semper. Amen.

LYSSIPONE cum P. Paulo, & Francisco Mansilla profecturus scripsi ad vos pluribus de nostra in Indiam profectio. Nunc, quoniam me rogastis, vt cum primum per otium liceret, de meo in Indiam aduentu perscriberem, faciam vos de Indico nostro cursu atq; itinere certiores, Ad vij. Id. Aprilis anni post Christum natum MDXLI. Olyssipone soluimus, Indiam attigimus pridie nonas Maias anni insequentis. Itaque annum eoque amplius in itinere posuimus, quod fere semestre esse solet. Vecti sumus eadem, qua Prætor, naui, honorifice ab eo semper tractati, valetudine etiam omnes vsi commoda. Non defuerunt toto eo tempore concessiones excipiendæ vel ægrorum, vel valentium: nec diebus dominicis sacra con- cio prætermissa. Magnam D^eo gratiam ha-
A beo,

*Mozambi-
cus insula,*

beo, qui hoc mihi tribuit, vt regnum pisciũ
traiciens inuenirem homines, quibus diui-
na enunciarem mysteria, & confessionis sa-
cramentum non minus mari, quam terra
necessarium administrarem. Ex itinere in-
fulam tenuimus, cui Mozambico nomen
est, vbi cum magna hominum multitudine,
quæ quinque ingentibus aduecta erat nauibus,
sex menses hyemauius. Ea in Insula
oppida sunt duo, Lusitanorum vnum regio
præsidio firmatum, Saracenorum alterum
amicorum. In hybernis plurimi egrotarunt;
ad octoginta perierunt. Nos perpetuo in
Valetudinario, ægrotis ministrantes di-
uersati sumus. P. Paulus & Mansilla corpo-
ribus ministrabant; ego etiam animos cura-
bam, peccata expiando, Christi que corpus
impertiendo assidue; quamquam ne sic qui-
dẽ vnus omnibus satisfacere poteram. Die-
bus Dominicis verba ad populum faciebam
magna sane hominum frequentia, quod i-
pse aderat Prætor. Sæpe etiam ad aliorum
confessiones audiendas euocatus ire cogebam.
Itaque quam diu substitimus Mozam-
bici haudquaquam cessauimus. Prætor co-
horfque Prætoria, & milites vniuersi ma-
gnam erga nos præ se ferebant beneuolen-
tiam: nosque Deo beneiuuante, magna om-
nium voluntate, & emolumento spatium
illud semestre traduximus. Abest Mozam-
bicus

bicus ab India leucas circiter nongentas, hinc Prætor in Indiam pergere maturabat. Sed erant propter anni tempus ægri complures. Proinde nos rogauit, vt nostrum aliquot in insula remanerent, qui ægrotis ibidem relictis, quòd in præsentia per valetudinem non possent iter persequi, subuenirent. Itaque ex Prætoris sententia Paulus & Mansilla apud ægros manserunt, ego Prætozem ipsum haud sane valentem sequutus sum, vt si forte ingrauescente morbo grauius aliquid incidisset, eius confessionem audirem. Quocirca iam dudum appuli cum illo in Indiam. Socios cum nauibus, quæ Septembri mense Mozambico venturæ sunt, in dies expecto. Quintus iam mensis agitur, cum Goam Indiæ caput, applicuimus. Goa vrbs est præclara ad aspectum, ciuitas tota Christianorum. In ea Franciscanorum cœnobium est sane frequens, sedes Cathedralis magnifica, & Canoniorum frequentia insignis; sacræ præterea ædes non paucæ. Est cur Deo gratulemur, Christi nomen in terra adeo longinqua inter Ethnicos tantopere florere.

E Mozambico profecti menses in itinere consumpsimus duos eoque amplius Melinda *Melinda*
 dæ, quæ vrbs est maritima Saracenorum a- *vrbs.*
 micorum, paucos substitimus dies: hic Lusitani mercatores plerunque versantur; quo-

rum si qui forte ibidem excedunt è vita magnis humantur tumulis, qui passim crucibus insignes visuntur. Propter urbem Lusitani ingentem è saxo inaurato pulcherrimamque statuerant crucem. Dicitur vix potest, quantum ex eo aspectu ceperim voluptatis. Apparebat enim vis crucis, quæ in media Saracenorum ditione victrix emeret. Melindanus Rex in nauim ad Prætorem Indiæ salutandi causa venit, eumque benigne, amiceque excepit. Melindæ cum essem, funere elatus est quidam, qui in nostra navi mortem obierat, ei iusta rite persoluta sunt, magna cum Saracenorum approbatione, mirantium nostram sepulturæ exsequiarumque rationem. Saracenus Melindanæ ciuitatis primarius ex me percontatus est, num templa, ubi nos solemus orare, Christianorum frequentia celebrarentur; & quàm feruidi assiduique iidem essent in Christo colendo. Aiebat enim apud ipsos iam dudum refrixisse pietatem. Quocirca cupere se scire, idem ne Christianis hominibus usu veniret. Quippe ex septemdecim fanis, quæ Melindæ essent tria duntaxat, eaque à paucis admodum frequentari. Itaque homo erat sane conturbatus, hærebatque quod ignoraret, quid tandem causæ esset, cur suorum pietas interiret. Nimirum tantum mali dicebat non nisi ex nefario aliquo ipsorum scelere
natum

*Mahometis
 cultus re-
 frixit apud
 Saracenos.*

natum esse. Multis verbis super ea re ultro
 citroque habitis, dixi, Deum, quippe qui fi-
 delissimus sit, ab infidelibus, eorumque
 precibus abhorrere; atque hanc esse causam,
 cur preces, quas respueret, apud eos extin-
 gui vellet. Quod cum homini longe à me
 dissentienti minus probarem; extitit Sara-
 cenus Caciz idem, ac magister Mahometicæ *Caciz.*
 disciplinæ eruditus inprimis: Is confir-
 mauit nisi Mahometes intra biennium eos
 reuideret, se verò illius religioni nuntium
 remissurum. Nimirum infidelium scelera-
 torumque hominum proprium est, vt an-
 xiam, ac desperatam vitam trahant, atque
 id ipsum Dei beneficium est, vt ea re admo-
 niti aliquando resipiscant. Porro à Melinda
 cum vela fecissemus, ex itinere Socotoram *Socotora*
 insulam tenuimus, quæ circuitu ad centum *insula.*
 millia passuum complectitur. Terra est va-
 sta, & ab omnibus rebus inops, non triti-
 cum, non oryzam, non milium, non vi-
 num non poma arborum fert, plane sterilis
 & arida, nisi quòd dactylis, ex quibus panem
 conficiunt, & pecore abundat; Incolæ ca-
 ryota, lacte & carne viuunt. Magnis insula
 vrgetur æstibus solis. incolitur à Christianis *Socotoræ-*
 non tam re, quàm nomine: Gens quippe *rū inscisa.*
 mire rudis, & imperita, Neq; scribere, neq;
 legere vulgo norunt. Itaq; nulla apud eos
 monumenta literarum. Christianos se esse

Cacizes Socotorarū.

*Thomas
Apostolus
Socotoram
lustravit.*

gloriantur. Visuntur apud eos templa, & cruces cum lychnis. Suus cuique vico Caciz est instar Parochi; Cacizes autem nihil magis, quam alij, scribendi, legendiue periti. Ne libros quidem habent ullos; tantum preces quasdam memoria tenent. Itant in templa quater in die, de media nocte, prima luce, inclinato in pomeridianum tempus die, & sub vesperam. Campanę apud eos nullus usus. Ligneis crepitaculis, vti apud nos sancta hebdomada assolet, populo conueniendi signum datur. Preces, quas recitant, ne ipsi quidem Cacizes intelligunt. Quippe aliena lingua (Chaldęa opinor) continentur. S. Thomam Apostolum sancte admodum colunt, quod se oriundos prædicant ab iis, quos ille hisce in locis Christo peperit. In preces, quas dixi, iterant aliquoties vocem, quę nostrum imitatur Alleluia. Cacizes porro neque baptizant quemquam, neque omnino quid baptisma sit, sciunt. Ibi cum essem, pueros complures Baptismo lustravi, summa parentum voluntate. vulgo plerique libentissimis animis liberos ad me deduebant suos. offerebant quoque per liberaliter ex inopia sua, quod habebant, sic prorsus, vt ego dactylos tam propensa voluntate oblatos ne utiquam aspernarer. Rogarunt me etiam, atq; etiam, vt apud eos commorarer; nemi-

neminē omnino in illa insula fore, quin baptizaretur. Itaque Prætorem oravi, vt liceret mihi per eum ibi manere, vbi messem offenderem maturam iam ac paratam. Sed quoniam insula ab Lusitanorum præsidio nuda, Turcarum populationibus exposita est; Prætor veritus, ne in seruitutem abducerer, nullo modo ibi me relinquendum putauit. Respōdit igitur me ad alios Christianos vēturum, qui nihilo minùs, aliquanto etiam magis, quàm Socotoræi, doctrinæ atq; opis egerent, apud quos vtique multo melius operam esse positurus. Interfui vesp̄is à Cacize recitatis, quæ horam expleuerunt. Nunquam preces iterare, ac thus incendere desistebat, perpetuo enim fana odoribus complent. Cacizes autem etsi vxores habēt, tamen ciborum abstinentia sunt & ieiuniis insignes. Quoties ieiunant, non solum carne, ac lacte, sed etiam pisce, cuius magna copia est, abstinent; vsque eo religiose, vt moriantur citius, quam quicquam tale degustent, palmis modo, & oleribus victitant. Et quidem Quadragesimas ieiunant binas, quarum altera est bimestris. Hoc ieiuniorum tempore. Si qui forte prophani homines gustauerint carnem, his aditus in templum haudquaquam patet. In vico quodam Saracena erat mulier, cum duobus paruis filiis; eos ego Saraceni

*Cacizes ab
stinētia ciborum insi-
gues.*

hominis liberos esse ignarus volebam abluere baptismo, repente illi ad matrem refugiunt querentes, quod eos baptizare conarer, tum mulier me aggreditur denuncians ne baptismo liberos lustrarem suos: se Saracenam esse, nec velle filios suos Christianis initiari sacris. Ibi tum Socotoræi clamare: enimvero illos tanto beneficio indignos esse: prohibere eos, ut maxime vellent, baptizari: negare se passuros quenquam esse Saraceno fieri Christianum. Tantum eos cepit odium Saracenorum.

Inde cum Februario exeunte soluissemus, pridie nonas Maias (ut dixi) peruenimus Goam. Quinque naues, quæ Mozambici substiterant, medio mense Martio indidem discesserunt. Earum vna magnitudine præcipua, & pretiosis onusta mercibus naufragio facto, vectoribus saluis interiit. Cæteræ Goam appulerunt. Ego Goæ diuersor in valetudinario, agris sacramenta Confessionis, & Communionis impertiens, Tanta porro est multitudo sanorum confiteri cupientium, ut si decem in locis simul esse possem, nusquam deessent, quorum Confessiones exciperem. Post operam agris datam, mane aduentibus confitendi causa aures dabam, post meridiem in custodiam ad vincetos me conferebam, traditaque eis rite confitendi ratione, totius ante actæ vitæ audiebam

bam confessiones. Quo negotio confecto in
ædem B. Mariæ valetudinario proximam
migravi: ibi pueros (aderāt autem sæpe am-
plius CCC.) vſitatas preces, Symbolū,
Decalogi præcepta docere institui. Itaq; Epi-
scopus idem in cæteris templis fieri iussit,
quod etiam hodie fit. Fructus hinc percipi-
tur hominum opinione maior, & quidem
libentissima ciuitate. Apud eam quam dixi
ædem, quam diu habitauī, Dominicis ac fe-
stis diebus mane concionem habebam pro-
miscue ad populū; à prandio indigenis Sym-
boli capita explicabam maiore hominum
frequentia, quam quātam ædes capere pos-
set. Inde orationem Dominicam, & Angeli-
cam, Symbolum Apostolorū, decem diuinæ
legis capita inculcabā. Dieb⁹ porro Domini-
cis leprosis (quorum Nosocomiū est in sub-
urbano) faciebā sacrum: eosque post auditas
eorum confessiones Christi corpore imper-
tiebam, Nemo ibi fuit omnino, qui nō ea sa-
cramēta perceperit. Cū semel me audissent
verba faciētem è suggestu omnes valde mei
studiosi extiterunt. Nunc Prætoris missu in
certam regionē proficiscor, vbi spes est plu-
rimos factum iri Christianos. Mecum tres
illius terræ alumnos duco, quorū duo Dia-
coni sunt Lusitaniæ simul & patriæ linguæ
satis periti, tertius minoribus ordinibus
duntaxat initiatus. Equidem magnopere

A 5 spero,

spero, meum laborem Christianæ rei magno emolumento futurum. Cum primum P. Paulus, & Franciscus Mansilla Mozambico venerint, recepit Prætor se eodem, quo ego contendo, illos quoque missurum. Is locus Comorinum Promontorium appellatur; abest à Goa ad ducenta millia passuum. DEVM oro quæsoque, vt vobis deprecantibus meorum delictorum oblitus tantum mihi impertiat opis, vt præclaram ei operam illis in locis nauare queam.

Ærumnæ tam longinquæ nauigationis; susceptio alienorum peccatorum, cum tuis ipse vrgearis, diuturna commoratio inter Ethnicos, & in terra quæ nimio solis torreatur ardore; hæc, inquam, omnia incommoda, si DEI causa, vti par est, subeantur, profecto magna solatia sunt, & materia multarum, magnarumque cœlestium voluptatum. Equidem sic mihi persuadeo, Crucis Christi Domini amatores vitam eiusmodi exercitam ærumnis beatam ducere; Crucis autem fugam, aut vacuitatem, mortis instar putare. Quæ enim mors acerbior esse potest, quam sine Christo vbi semel eum gustaueris viuere; eumque deserre, tuas vt sequaris cupiditates? Mihi credite, nulla crux est cum hac cruce comparanda. Rursus quam beatum est viuere, quotidie moriendo, nostrasque frangendo
volun-

Crucis a-
poy.

voluntates, vt quæramus, non quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi.

Quæro vos, obtestorque per DEVM fratres carissimi, vt de singulis nostræ Societatis hominib⁹ ad me perscribatis, nimirum vt quoniam haudquaquam spero, me in hac vita visurum esse eos, vt ait ille, *facie ad faciem*, saltem, *per anigma*, hoc est, per literas videam. Nolite hoc mihi beneficium quamuis indigno denegare. Mementote vos à DEO dignos factos, à quibus ego & sperarem multum solatij, & acciperem. Quæ ratio, qui modus cum Ethnicis, & Saracenis ad quos mittor, tenendus sit per CHRISTVM IESVM diligenter mihi præcipite. Nam sic in animum induxi, per vos mihi præscripturum DEVM eiusmodi rationem, qua illos ad Christianam religionem nullo negotio traducam. Quicquid interea, dum vestras literas expecto, in hoc genere peccauero, ex vestris, præceptis me intellectu- rum, & deinde correcturum esse confido. Interim meritis, & deprecatione Sanctæ Matris Ecclesiæ, cuius magnam habeo fiduciam; itemque viuorum eius membrorum, ex quorum numero vos estis, precibus non diffido fore, vt CHRISTVS Dominus noster, per me quamuis seruum nequam, in Ethnicorum terra Euangelium serat suum: cum præsertim si inutili homuncione
ad tan-

*Humilitas
egregia ac
multiplex.*

ad tantum opus vtatur, ea res & viris ad magnas res natis dedecori futura sit, & pusilli animi hominibus incitamento: quippe cum videant me, qui sum puluis & cinis, & omnium perditissimus, testem esse oculatū summæ, quæ ibi est operariorum penuriæ. Equidem libenter seruum me in perpetuum addicam iis, qui huc profecti suam operam cōmunis Domini vineæ addixerint. Itaque finem faciam scribendi, Deum obtestans, vt pro sua immensa misericordia nos ad suam aliquādo felicitatem aggreget, ad quam facti sumus, & simul in hac vita vires nobis augeat, quò sedulam illi, vt par est, nauantes operam ad eius nutum & voluntatem totos nos vsquequaque conformemus. Valete.
xii. Kal. Octob. Anni. MDXLII. Goæ.

Vester inutilis frater in Christo
Franciscus Xauerius.

P. Ignatio Loiola Præposito Gener. Societatis IESV. Romam. Ep. II.

Gratia & caritas Dom. N. Iesu Christi, &c.

CERTI quidam homines diuino plane numine instincti nuper Goæ collegiū instituerunt, quo nihil his locis erat necessarium magis. Id augetur in dies. Et sane est cur Deo gratulemur, talē domicilium exci-

tari

tari ad multorum Neophytorum institutionem conuersionemque infidelium plurimorum. Huius collegij ædificationi præfunt viri sane honesti, ac primarij. Prætor ipse negotio mirificè fauet: Is vsque eo sibi persuasit rem ad Christianæ religionis amplificationem pertinere, vt eius potissimum ope atq; opera breui destinata ædes augenda absoluendæque videantur. Templum ipsum, quod collegio proximum ædificatur, perpulchre descriptum est, jacta dudum fundamenta, perducti ad summum vsque parietes, iam fastigium, ac tectam imponitur. Proxima æstate sacris initiabitur. Duplo maius est, quæris, quam templum Parisiense collegij Sorbonici. Collegio attributi annui redditus tãti, vt sustinere queat alumnos facile centum. Opinio autem est, eius vectigalia auctum iri quotidie. Nos quidem Deo bene iuuante, confidimus hinc multos paucis annis exituros, qui & rem Christianam valde iuuent hisce in locis, & Ecclesiæ Sanctæ fines longe ac late proferant. Ego verò vt principia se dant, in spem venio intra sexennium huius collegij alumnos facile trecentos fore; eosque variarum gentium, nationum, atque linguarum, quorum opera paucorum annorum spatio, Christianorum numerus non mediocriter augeatur. Prætor, vbi primum otium erit ab Ethnicis (perpetuo

tuo

tuo enim cum eis bellum gerit) collegij ædes celeriter se exædificaturum recepit: sic enim in animum induxit suum, nihil in tota India æque pium, ac sanctum reperiri; eiusmodi autem domos Christo dicatas conciliatrices esse victoriarum, quas adhuc multas atque præclaras de Ethnicis reportauit, speratque in posterum etiam præclariorese, DEO adiuuante relaturum. Quare te ego per CHRISTVM Dominum, eiusque cultum etiam atque etiam rogo, vt tuis totiusque Societatis precibus Martinum Sofam DEO commendandum cures; quo videlicet satis illi consilij auxiliique diuinitus suppeditet ad vastam hanc Indiæ prouinciam bene gerendam; omninoque vt *Sic transeat per bona temporalia, vt non amittat eterna.* Equidem si arbitrarer vllum relinqui commendationi meæ locum, non secus tibi hominem commendarem, quam me ipsum. Etenim sua me ille egregia virtute adeo sibi deuinxit, vt non minus ego in eius ære esse videar, quam ipse in meo; quamquam mutua hæc officia, ac studia ad vnam CHRISTI gloriam referuntur. Quod si quando (quod DEVS auertat) eius me caperet obliuio, enimvero existimarem, me pro tam ingrato animo grauissimas DEO pœnas daturum. Scribit Prætor de hoc collegio ad regem, vt si videatur, Pontificem Maximum per literas impl-

impellat, ad aliquot è Societate mittendos in Indiam columina huius collegij futuros. Id collegium ab aliis conuersionis Sancti Pauli ab aliis Sanctæ Fidei appellatur, quod mihi nomē magis appositum videtur, quòd eius alumni ad Christianæ fidei semen in Ethnicorum animis ferendum instituti esse videantur.

Mandauit mihi Prætor, vt de hoc Collegio, eiusque institutione pluribus ad te scriberem, itaque faciam. Institutum igitur id est, indigenis variarumque nationum pueris Christiana religione imbuendis, qui deinde satis eruditi domos remittantur ad suos populares docendos. Nullis verbis consequi possim, quantopere Prætor Societatem nostram eiusque institutum prober. Sic enim censet, quoniam per te in Societatem filij sui nos omnes DEVS vocauit, se & DEO & suo officio tum demum satisfacturum, si quam necessaria sit alumnorum huius collegij institutio, te per literas docendum curauerit, vt ad eam rem aliquot huc è Societate mittendos putes; Suum enim esse ait hoc collegium exædificare: tum idoneis alumnorum magistris instruere. Idem ad Christianæ religionis dignitatem, pietatisque hisce in locis accessionem, multum referre statuit impetrari à Ro. Pontif. priuilegium aræ maximæ huius templi, vt quoties
ad eam

ad eam sacrum pro mortuis fiat, toties vna anima eximatur è purgatorio, similiter vt si Romæ fieret ad altaria, quæ priuilegiata dicuntur. Atque ad arcendam sacerdotum ibi celebrare cupientium auaritiam, diploma ita componi vellet, vt illud ipsum ita concederetur, si sacerdos gratis nullaque spe præmij ac mercedis humane ad aram illam missæ sacrificiū facerèt; qui autem rem diuinam faciendam curarent, confessione expiati sacrosanctæ Eucharistiæ sub idem sacrum fierent participes & sane æquum est, vt alienā è Purgatorio animam liberaturus prius ab inferno ac tartaro liberet suam. Quocirca vellet Sacerdotibus ad eam aram sacram facientibus indulgentiarum aliquid à Pontifice Maximo concedi, vt hoc præmio invitati rem diuinam ibi facere exoptarent. Hoc ille Pontificis beneficium cum ad conciliandam loco exstimationem, tum vero ad excitandam harum gentium pietatem, expedit mirum in modum. Vel ex hisce postularis coniecturam capias licet, de eius animo, qui de rebus sanctis, ac piis tam bene sentiat, tam sedulo laboret.

In iis qui huc abs te mittentur, non dubito, quin vnus atque adeo plures venturi sint spectata probitate ac fide. Quippe cum tale administraturi sint Collegium, tantumque ærumnarum perpeffuri, quantum hæc re-
gio

gio affert necessario. Mare utique, & terra eorum robur ac virtutem satis explorabit. Negotium scilicet est eiusmodi, quod firma constitutione corporis, & florente ætate viros postulet; adolescentibus certe quàm senibus aptius: quamquam senes vigentes, ac viuidos non respuit. Quicumque venient, benigne ac beneuole excipientur ab incolis atque identidem vrgebuntur vt confessiones audiant, piæ meditationes tradant, sacras habeant conciones. Nimirum erit messis multa & copiosa. Habemus iam pueros indigenas amplius sexaginta paratos, qui nunc à Iacobo Borbano viro egregio è Franciscana disciplina erudiuntur; in itaq; ætate in hoc collegium migrabunt. Horum plerique legere norunt, complures etiam scribere, satis præculi ad Grammaticorum præcepta capeffenda. Hoc eò scribo, vt idoneus mittatur magister literarum, cui quidem in suo munere obeundo sat negotij sit futurum.

Ex eorum numero quos isthinc expectamus, Prætor Concionatorem aliquem optat esse, qui de Sacris literis aliquid, aut de sacramentis explicando, sacerdotes necessariis rebus (neque enim fere qui huc veniunt abundant doctrina) instruat: eademque opera ad DEI amorem, hominumque conseruationem impellat; idque non doctrina magis quàm exemplo. Siquidem quod te non fu-

B git,

git, ad persuadendum facta dictis sunt potiora. Reliquos autem socios tales desiderat, qui in confessionibus audiendis, sacramentis ministrandis, conuertendis Ethnicis operam sedulo collocēt suam. Quippe in hac insula ex infidelium conuersione fructus percipi potest vberimus. Complures enim eorum omni ope destituti in superstitionis caligine ac tenebris iacent, cōditoris ac Domini sui penitus ignari. Itaque Sacerdotes tres, præceptorem literarum vnum isthinc Prætor expectat. Scribit etiam ad Regem, (si recte memini) vt à Pontifice quatuor de Societate nostra postulet: Indulgentias item certas petat, quas in epistola perscribo, vt per Regem impetratas iidem socij, qui isthinc venturi sunt, perferant in Indiam. Sic autem tibi persuadeas velim, hac re illos omnium quotquot in India sunt, Lusitanorū cōciliaturos beneuolentiā, multumq; apud eos existimationis, & authoritatis quæsituros; quod sane ad res diuinas in eorum animis inserēdas valet vel plurimum. Omnibus, quas vidi, nationibus Lusitana Romanarū indulgentiarum æstimatione (vt mihi quidem videtur) antecellit, & istiusmodi rerum dulcedine multo magis ad crebrum sacramentorum allicitur vsum. Quare tum ad alendam eam, quam dixi gentis religionem, tum vero propter summam eiusdem erga Pont.

*Indulgētia-
rum religio
apud Lusit-
anos.*

Pont. Max. obseruantiam, illum ego in tam obsequentes filios perliberalem in postulatis cōcedendis, fore confido. Quicquid huius generis à Pontifice impetratum erit, id Pontificiis consignatum diplomatis ad nos mittendum curabis, vt res, & fidei plus habeat & dignitatis.

Prætor ad te, vt opinor, dat literas. Etsi enim neuiquam te de facie nouit, valde tamen tui studiosus est, & simul Societatis vniuersæ. Quæso te scribe homini, & cum Indulgentiis Pontificiis par sacrarum coronarum, alteram ipsi, coniugi alteram munusculum mitte. Pergratæ illi erunt, vel quod Pontificiis Indulgentiis præditæ, vel quòd abs te dono datæ. Petit insuper abs te Prorex, pro ea, quam habet tui fiducia, hoc vt sibi à Pontifice impetres, vt quoties ipse, eius vxor, liberi confiteantur, toties omnibus fruantur Indulgentiis, quas perciperent, si septem Urbis Ecclesias rite obirent. Hoc si perficies, næ ille plurimum tibi debet: & simul me aliquid apud te posse existimabit, si meis hisce adductus literis suo ad te nomine scriptis, hæc quæ dixi beneficia à Pontifice Maximo impetraueris. Sed finem scribendi facio, CHRISTVM Dominum obtestans, vt qui pro sua infinita misericordia nos coniunxit in vitæ ratione, post mortem item in sempiterna

felicitate coniun. at. xij. Kal. Octobris. Annū
à Christo nato MDXLII. Goa.

Tuus in Christo filius

Franciscus Xaverius.

Eidem Romam. Epist. III.

Gratia & caritas Dom. N. Iesu Christi, &c.

PRÆTOR Indiæ, cui nos omnes, qui hic
sumus, quique Romæ versamur, tum
propter summum eius studium cultus diui-
ni, tum propter egregiam erga nostrum or-
dinem voluntatem debemus plurimum, ro-
gavit me, vt de quibusdam horum locorum
spiritualibus necessitatibus facerem te per
litteras certiozem. Itaq; cum & ipse tanto pe-
re ad pias res sit propensus, & eius postulata
pietati virtutiq; congruant, facile adductus
sum, vt hæc abs te eius nomine postularem.
Primum igitur quoniam Indi S. Thomam
Apostolum, Indiæ patronum sanctissime
colunt; ad huius venerationis, & cultus am-
plificationem, vellet in diem Apostolo sa-
crum, & septem insequentes plenam indul-
gentiam à Pontifice Maximo impertiri iis
duntaxat, qui per eos dies rite confessi ad
sacrâ Eucharistię accesserint mensam. Hanc
ille conditionem idcirco videlicet requirit,
vt populus ad sacram confessionem com-
munionemque inducatur, diesque festus
pie sancteque, vt par est, celebretur: præser-
tim

rim vero cū Quadragesimæ tempore (quod his locis in ætatem incidi) omnes hic sint in armis. Quippe Indi terra, Lusitani mari dominantur. Quo fit, toto vt sacro illo tempore in re militari, ac nauigatione consumpto, milites ac mercatores vulgo sint cōfessionis & Eucharistiæ prorsus expertes. Quocirca Prætor, vt homines ad sacramenta pelliciantur, hanc à Pontifice Indulgentiæ illecebram postulat, quæ sane erit quasi altera Quadragesima. Petit deinde, vt huius vrbis Nosocomijs hoc à Pontifice impetres beneficij, vt ægroti, eorumque administri, quoties confessi Christi corpus accipient, omnium peccatorum suorum Indulgentiam cōsequantur. morientes autem culpa, pariter absoluantur, & pœna. Id vero eam ob causam experit, vt ægri sacramentis vtantur frequentius, valentes autem libentius inseruiant agris, atque in pijs operibus se exerceant; omnes denique DEVM caste pieque venerantes exemplo sint Ethnicis inter quos versantur, & vivunt. Iam Prætor vt eximia pietate DEI parentem colit, summa religione eius dies festos agit. Is multo maximam anni partē magna cum cohorte versatur Goæ. Hæc vrbs sita est in insula eiusdem nominis, quæ patet millia passuum ferme decem. In insula autem sunt aliquot B. Mariæ templa sane religiosa & opulenta, ædificiorum spe-

Quadragesima in ætate incidit in India.

cie, vestibus Sacerdotum, sacra supellectili, ministrorum frequentia, cultuque visenda; quæ cæteris instructa, & ornata rebus spiritalia tantum ornamenta desiderant. Itaque Prætor, quoniam maximo apparatu ædes illæ suo quæque tempore festos B. Virgini agitant dies, ad augendam eorum celebritatem, veramque B. Mariæ religionem postulat, ut sacris ei diebus, quicumque post sacram confessionem communionemque rite factam, illa templa pie ac religiose adierint, delictorum omnium referant indulgentiam. Nimirum eiusmodi beneficiis præter cæteras Christianorum regiones eget India, ubi in maxima Christianorum multitudine (complures .n. Lusitani, plurimi Neophyti sunt, multi etiam quotidie Christiani fiunt) mira est sacerdotum paucitas. Itaque per Quadragesimæ tempus confessiones omnium audiri nullo modo possunt. Prætor autem id agens, ut nemo hic confessionis & communionis expers viuat, hæc quæ dixi, postulata per te edit Pontifici Maximo, ut omnes sacramentorum participes esse cupiant; verisque thesauris nobis à CHRISTO Domino ad sempiternam beatitudinem comparandam relictis utantur.

Est in hac vrbe, ut in plerisque aliis Christianorum locis, honestorum hominum Sodalitas, quæ hoc suscepit, ut indigenas Christianos

stianos tum veteres, tum nouos rei familiaris inopia laborantes subleuet. Misericordiae sodalitas appellatur, totaque è Lusitanis hominibus constat. Incredibile dictu est, quàm studiose ac sedulo in miserorum egestate subleuanda hi boni viri operam nauent DEO. Et horum igitur benignitatem magis accendendam postulat Prætor à Pontifice, vt sodalibus confitentibus & communicantibus quotannis cumulatam peccatorum indulgentiam; morientibus verò culpæ simul ac pœnæ absolutionem largiatur. Et quoniam plerique eorum vxores habent, eadem viris cum coniugibus beneficia vellet esse communia.

Lusitani non maris solum Indici potiuntur, sed etiam in ora maritima complura oppida præsiidiis tenent, vbi cum coniugibus ac liberis habitant. Hæc loca interuallis sunt disiuncta maximis. Velut Goa distat à Moluco, vbi arx est Regis Lusitani, Leucas circiter mille; à Malaca, quæ vrbs Christianis est sane frequens, Leucas D. ab Armuzia vrbe præclara & ab Lusitanis valde celebrata Leucas CCCC. ab oppido Dio Leucas CCC. à Mozambico Leucas CM. à Sofala Leucas MCC. Hisce omnib⁹ in oppidis Episcopus Goan⁹ singulos habet vicarios, quòd ea propter maxima locorum interualla, interuiscere ipse non queat. Itaque Prætor

*Lusitanorū
opus in India.*

haud ignarus quam necessarium sit Confirmationis Sacramentum versantibus inter barbaros, & aduersus Ethnicos perpetuo bellantibus, petit à Pontifice, vt ad Christianam fidem in India stabiliendam, Episcopo faciant potestatem Confirmationis suis vicariis cōmittendæ, cum tam disiunctis locis vnus Episcopus satisfacere, vt maxime velit, minime possit.

In hoc terræ tractu adeo natura statutas temporum mutat vices, vt cum in altero Indiæ latere æstas viget, hoc alterum hyeme vrigeatur: contraq; cum illud hybernis laborat frigoribus, hoc æstiuu feruore solis exæstuet. Atque æstate quidem hic incredibilis æstus existit: quippe solis vapor est tantus, vt pisces, simul atq; extincti sunt, putrescāt. Itaque per æstatis tempus, dum hoc mare nauigatur, illud alterum clausum est. quippe quod vsque eo concitatur procellis, vt ei se cōmittere audeat nemo. Quadragesimæ autem tempore, vt supra dixi, milites omnes armati instructa classe exeunt in expeditionem, itemque mercatores commercij causa vltro citroque comitant. Hic enim Lusitani, qui mari potiùs, quàm terra potiantur, mercaturam vulgo faciunt; eaque se, familiasque sustentant suas. Quamobrem cum propter æstus intolerabiles, quos dixi, tum propter continentem Lusitanorum nauigationem,

*Statutas tē-
porum vices
natura mu-
tat in India.*

gationem, Quadragesima iacet, paucis admodum ieiunij legem seruantibus. Mandauit igitur mihi Prætor, vt te de tota re docerem sedulo: & simul per DEVM obtestarer, vt Quadragesimam in menses Iunium, ac Iulium (si quomodo fieri possit) per Pontificem Maximum reiiciendam his locis cures. Si quidem eo tempore non solū se frangunt calores; verum etiam propter maris agitationes nauigatio conquiescit. Itaq; ob ipsam anni temperiem, & plerique facile ieiunarent: & omnes Quadragesimę admonitu facile parerent confitendi communicandique legibus. Postulatum est eiusmodi (nisi quid tu secus) vt ad DEI cultum maxime pertinere videatur. Rogat te vehementer Prætor, quicquid in hoc genere effici poterit, ne prætermittatur procuratoris incuria. Horum omnium laborum illud erit præmium, quod te omnium qui hic sunt, tibi voluntates conciliabis: & diuini cultus, meritorumque quæ ex hisce beneficiis consequentur, particeps eris. Vale. Goæ. xij. Kal. Octobris. Anni M D. XLII. Olyssipone discedens scripsi ad te de collegio quodam Societatis quod Conimbricæ in publico Gymnasio Rex constituere decreuerat. Mandauit is mihi, vt aliquot è Societate ad eam rē per literas postularem, suamque opem ac studium ad eius collegij ædes, dotemque de-

B 5 ferrem;

ferrem ; laborari enim illis locis idoneorum hominum penuria, qui tanto tot locorum interuallo disiunctos Ethnicos populares suos IESV CHRISTI fide ac præceptis imbuant. Tu velim, quid super hac re actum sit, quàm primum facias me certiozem.

R. P. Ignatio Præposito Generali Societatis Romam. Epist. IV.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

EX vrbe Goa scripsi ad te verbosius de nostra ex Lusitania in Indiam nauigatione; nunc de mea in Comorinum Promontorium expeditione (quoniam ita vis Pater optime ac suauissime) paucis accipe. Profectus sum cum aliquot eius loci indigenis Goani Seminarij alumnis, qui ab ineunte ætate Ecclesiasticis ceremoniis instituti sacris iam ordinibus initiati sunt. Obiimus Neophytorum vicos, qui paucis ab hinc annis Christiana sacra susceperant. Hæc terra nequaquam à Lusitanis incolitur, vtpote quæ summe & sterilis est, & pauper; Christiani autem indigenæ destituti à sacerdotibus, nihil aliud norunt, nisi se esse Christianos. Nemo est, qui eis rem diuinam faciat; nemo qui Symbolum, Pater, & Aue, diuinæque legis præcepta tradat. Ex quo igitur huc veni, haud quaquam cessauit. Vicos sedulo circumibam.

cumibam; pueros omnes nondum baptizatos sacra abluebam aqua. Itaq; permagnum infantium numerum expiaui, qui, vt dici solet, plane ignorarent quid interesset inter dextram & sinistram. Pueri autem me neque diuinum officium persoluere, neque cibum sumere, neq; quietem capere sinebant, quoad aliquam deprecationem eos docuissem.

*Puerorum
Commodi-
nēsum de-
scendi cupi-
ditas.*

Tum vero sentire cœpi *talium esse regnum Cælorum*. Proinde cum tam pium postulatum non possem nisi impiè repudiare, initio factò à confessione Patris Filij & Spiritus Sancti, Symbolum Apostolorum, orationes Pater noster, & Aue Maria eis inculcabam. Animaduerti magna in illis ingenia, ac si foret, qui Christianis eos præceptis informaret, non dubito, quin perboni Christiani essent futuri.

Ex itinere in Ethnicorum pagum diuertì, vbi nemo volebat fieri Christianus, etsi finitimos pagos Christo adiunctos viderent. Quippe in Ethnici reguli ditione se dicebāt esse, qui suos populares Christi sacra suscipere prohiberet. Hic mulier quædam ad pariendum vicina tertium iam diem partus difficultate laborabat, vt à multis desperaretur eius salus. Atque vt impiorum imploratio inuisa est DEO, *quoniam omnes Dij gentium Dæmonia* eorum preces haudquaquam audiebantur. Contulij me cū vno è comitib⁹ meis

meis ad parturientis domum; statimq; cepit fidenter *inuocare nomen Domini*. oblitus me esse in terra aliena. verum illud occurrebat, *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*. Ergo fidei nostræ capita per interpretem explicare institui. Et illa DEI benignitate credidit his, quæ à nobis dicebantur. Demum rogata ut ù vellet esse Christiana, se vero, & libenter respondit. Ibi tum ego Euāgelio (quod nunquam ibi auditum esse arbitror) recitato mulierem rite baptizavi. Quid multa? Sub baptismum peperit, quæ *in Christo sperauit & credidit*. Inde ego eius virum, ac liberos, & infantem illo ipso natum die, omnemque familiam per baptismum Christo peperit. Confestim toto pago miraculi diuinitus in ea domo patrati fama percipiebuit. Itaque ad primores adij, eisq; DEI nomine denunciaui, ut Christum eius filium agnoscerent, in quo vna consisteret mortalium omnium salus. Negabant illi, nisi potestate à suo Regulo facta auitam religionem mutare se ausuros. Reguli igitur procuratorem conueni, qui forte ad exigendum Domini vectigal venerat. Is vbi me de nostra religione disserentem audiuit, affirmat Christianum esse, bonum sibi videri. Proinde se, omnibus qui vellent, Christi religionem suscipiendi facere potestatem. Sed qui bonum aliis consilia

Mulieris laborantis baptismus parsum facile præbet.

filium dederat, sibi ipse non cœpit. Tum vero oppidani primarij cum sua quisq; familia primi ad Christi cultum se aggregarunt, horum auctoritatem cæteri sequuti sunt: omnes cuiusque generis, atque ætatis baptizati. His rebus ita confectis Turuchurinum recta contendimus. Ibi ab oppidanis perbenigne accepti sumus, atq; in spem venimus fore, vt ex his locis capiamus fructus animorum vberimos.

*Totius populi
baptizati*

Prætor hosce Neophytos mire amplectitur, ac fouet; eisdemq; nuper cum vexarentur à Saracenis, auxilium tulit. Piscatores vulgo sunt, maritimam oram incolunt. Seq; ac suos sustinent piscatu maxime margaritarum. His nauiculas quibus in piscando utebantur, Saraceni nuper ademerant. Id vbi rescivit Indie Prætor, ipsemet valida classe Saracenos adortus deuicit. magna que eorum cæde facta, omnes eis naues ad vnam eripuit. Neophytis locupletioribus sua restituit nauigia, tenuioribus scaphas condonauit Saracenorum. Ita insignem victoriam egregia liberalitate cumulauit. Atq; vt opem ipse diuinam expertus erat in victoria, ita Christianos suam experiri benignitatē voluit. Saraceni iacent afflicti, atque prostrati, nec quisquam inter eos est, qui oculos tollere audeat, cæsis omnibus eorum principibus, cæterisque qui aliquid viribus pollere vide-

*Neophytis
re Piscariis.*

*Prætor In-
dia fautor
egregius
Christiana
religionis.*

videbantur. Quamobrem Neophyti Præ-
torem quasi parentem diligunt: atque ab il-
lo vicissim liberum habentur loco. Dicit vix
potest, quantopere ille nouellam hanc Chri-
sti vineam mihi commendarit. Nunc præ-
clarum quiddam molitur, & ad posteritatis
memoriam, & ad Christianæ religionis e-
molumentum. Hosce omnes Christianos
locorum interuallis disijunctissimos certam
in insulam transcribere cogitat, eisque Re-
gem dare, qui ius dicat, eorumque commo-
dis, & saluti consulat. Si Pontifex Maximus
exploratum haberet, quam diligentem In-
diæ Prætor operam nauet religioni; profe-
cto illum pro egregiis suis in rem Christia-
nam studiis, atque officiis collaudaret. Pro-
inde efficies, si videbitur, ut literis ad eum
missis declaret, ipsius officia sibi gratissima
accidisse. Nec vero est, quod illi Neophy-
tos commendet (nihil enim cuiquam ma-
gis est cordi) sed potius, ut religiosissimo
Præsidi pro suo merito laudem tribuat, &
gratiam. Quippe cum tantopere Christianæ
rei consulat, tam solcite pro Christi excu-
bet grege, ne quid ab ethnicis lupis raptum
intereat. Tu vero utique ad eum scribas ve-
lim. tuas enim illi literas periuandas fore
certo scio. Simul Deum pro eo unam cum uni-
uersa Societate deprecaberis, ut diuinam il-
li opem impertiat, & perseverantiam in bene
cceptis

cœptis. non enim qui bene cœperit, sed qui perseverauerit vsque ad finem hic saluus erit. Ego vero infinita DEI benignitate, & simul tuis, totiusq; Societatis sacrificiis ac precibus fretus cōfido fore, vt si in hac vita non licuerit, certe in beata illa, lōge maiore cum gaudio, nos reuisamus. V. Kal. Nouemb. Anno. post Christum natum. M. D. XLII.

Societati Romam. Epist. V.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. & c.

TERTIVS annus est cum è Lusitania discessi; ex quo iam tertium ad vos scribo, cum vnas duntaxat à vobis literas in Indiam acceperim Idibus Februarij Anni MD. XLII. datas. ex quibus quantum cœperim voluptatis, DEVS est mihi optimus testis. Redditæ autem sunt duobus ab hinc mensibus, tardius videlicet perlatae in Indiam, propterea quod naus, in qua erant, ad Mozambicum hyemauit. Ego & Franciscus Mansilla inter Comorienses Christianos cōmoramur, quorum permagnus est numerus, & valde augetur in dies. Cùm primum veni, sciscitatus sum ex eis, ecquam CHRISTI Domini nostri notitiam haberent? Verum percontanti mihi de fidei capitibus quid sentirent, quidue amplius iam crederent, quam antea Ethnici, nihil respondebant aliud, nisi se esse Christianos; & quod

Neophyso-
su n consti-
tuto.

32

FRANC. XAVERII

& quod Lusitanæ linguæ rudes essent, Christianæ religionis præcepta & mysteria ignorare. Itaque cum neque illi meam, neque ego illorum linguam intelligerem, quòd ego Hispanice, illi Malauarice loquerentur; primum delegi ex eorum numero maxime ingeniosos ac literatos: deinde sermonis utriusque peritos diligentissime conquisiui. Ita cum dies complures vnum in locum cõuenissemus, communi opera, summo labore cõuertimus Catechismum in Malauaricam linguam. Quem ego vt didici, omnes eius oræ vicos obire cœpi, tintinnabulo quamplurimos tum pueros, tum viros cogēs. His vnum in locum coactis Christianam disciplinam bis tradebam in die. Quocirca eam pueri vnius, mensis spatio, memoriæ bellissime commendarunt. Interea eisdem præcipiebam, vt quæ ipsi didicissent, parentes, domesticos, vicinosque deinceps docerent suos. Dominicis porro diebus viros ac mulieres, pueros ac puellas sacram in ædem cõuocabam. Cõueniebant omnes sane alacriter, magnoque cum studio audiendi. Tum ego omnibus audientibus exorsus à confessione sanctissimæ Trinitatis, Dominicam orationem, Salutationem Angelicam, Symbolum Apostolorum patrio ipsorum sermone, claraque voce pronuntiabam: præcunctem omnes pariter sequebantur, eaque
ex re

ex re voluptatem capiebant non vulgarem. Inde Symbolū ego iterabam solus, & in singulis eius capitibus insisitebam. Percontanti autem mihi singillatim, vtrum illa sine vlla dubitatione crederent; omnes pariter contenta voce conformatis ad pectus in crucis figuram manibus, se vero credere affirmabant. Symbolum vtique sapius, quam alias preces eos iubeo recitare: & simul doceo, quicumque credant ea, quæ Symbolo continentur, appellari Christianos. Secundum explicationem Symboli ita eis inculco Decalogum, vt ostendam Christianam legē decem illis præceptis contineri; ea quicumque vt par est, seruet omnia: hunc, & probū esse Christianum, & æternam salutem exploratam habere; contra qui vnum aliquod eorum negligat, Christianum esse improbū & ad inferos detrusum iri, nisi eum cōmissi rite pœniteat. Adhæc tum Neophyti, tum Ethnici scilicet obstupescunt, cum vel hinc animaduertāt, quam sancta sit Christianorum lex, quam sibi consentanea, quam congruens rationi. Sub hæc præcipuas orationes Pater noster, & Ave Maria, illis subsequens præire soleo. Inde Symboli articulos sic iteramus, vt ad singulos, pariter Pater & Ave, cum certō carmine recitemus. Nam primo fidei capite decantato, mox patrio ipsorum sermone hoc præeo carmen: I E S V
C fli

fili DEI viui da nobis, vt hoc primum fidei tuæ caput plane credamus. quod abs te, vt impetremus, hanc tibi precationem offerimus à te ipso institutam. Inde alterum huiusmodi carmen subiicimus. Sancta Maria mater Domini nostri IESV CHRISTI impetra nobis à tuo dulcissimo filio, vt sine vlla dubitatione hunc Christianæ fidei credamus articulum. Eandem plane rationem in reliquis vndecim Symboli capitibus tenemus. Decalogi deinde præcepta inculcamus ad hunc maxime modum. Primum præceptum, quod est de diligendo DEO vbi pariter decantauimus, ita simul precamur IESV CHRISTE fili DEI viui, da hoc nobis, vt te, præter cætera diligamus: statimq; ad eam rem Dominicã adhibemus orationem. Mox eiusmodi carmen vnà omnes canimus. Sancta Maria mater IESV CHRISTI impetra nobis à filio tuo, vt primum eius præceptum seruemus sedulo: Inde salutationem Angelicam adiicimus. Eadem ratio in reliquis nouem præceptis seruatur, carminibus illis intercalaribus paululum, vt res ipsa fert, immutatis. Hæc sunt, quæ vsitatis precibus illos petere à DEO assuefacio, atq; identidem eis denuncio, si hæc impetrauerint, reliqua etiam cumulatus, quàm ipsi petere possint, consecuturos. Confessionis generalis formulam cum omnes, tum vero baptizandos reci-

*Baptismi
v. 110.*

recitare iubeo, eosdemq; inter Symbolum recitandum percontor ad singula capita, vtrum ea non dubitanter credant; quibus affirmantibus, cohortationem adhibere soleo ipsorum lingua compositam, qua Christianæ religionis, disciplinæque ad salutem necessariæ summa explicatur breuiter. Postremo ita institutos rite baptizo. Institutionis clausula est. Salve Regina. qua Beatæ Virginis opem & auxilium imploramus. Quanta autem sit eorum, qui ad Christi ouile aggregantur, multitudo, vel hinc intelligi potest, quod sæpe mihi vsu venit, vt manus baptizandi defatigatione fractas habere. quippe interdum baptismo, lustrabam diebus singulis totos pagos. Itaq; non raro, ex crebra Symboli, taliumque rerum iteratione, vox me, viresque deficiunt. Incredible est, qui fructus ex infantium baptismo, puerorum ceterorumq; institutione capiatur. Hos ego pueros non diffido, DEO bene iuuante, parentibus suis longe meliores fore. Quippe egregiam erga diuinam legem voluntatem flagransq; disciplinæ Christianæ, vel cognoscendæ, vel aliis tradendæ studium præ se ferunt. Mirum eos tenet odium idololatriæ, vsque eo, vt cum Ethnicis ob eam causam suscipiant simultates: ipsosq; parentes, si quãdo eos senserint cultum tribuere idolis, obiurgare, atque ad me

Baptizatorum multitudo.

deferre non dubitent. Ego sicubi Diis litatum esse rescivi, repente aduolo cum magna puerorum manu. Ibi enim uero Diabolus maioribus iniuriis, & contumeliis oneratur à pueris, quam modo honoribus, ac ceremoniis à puerorum parentibus, cognatis, notis cultus fuerat. Ipsi enim pueri suapte sponte Deorù simulacra inuadunt, pro se quisque deturbant, affligunt, comminunt, consputant, proculcant, omnibusque onerant probris.

Cum quartum iam mensem in oppido quodam Christianorum commorarer, quo Catechismum conuerterem; ingens indigenarum numerus ad nos vndique confluebat rogatum, vt ad ipsorum domos ire, & super ægrotos domesticos Deù orare, ne grauarer. Tantaq; erat èt ipsorum ægrorum eandem ob causam adrepentium frequentia, vt vel in recitando singulis Euangelio, satis haberem negotij. Neq; tamen quotidianè intermittebantur occupationes pueros docendi, cõuersos baptizandi, vertendi Catechismù, profligandi quæstiones, mortuos sepeliendi. Equidem & iis, qui me valetudinis causa adierant, & iis qui deprecatores aduenerant aliorum, satisfacere cum optarem; ne quid videlicet remitterent de fiducia, ac studio Christianæ religionis; nefas putabam, tam iustis postulatis deesse. Verum cum res vsq;

eo cre-

Occupationes Xaverij.

eo cresceret, vt ne vnus omnibus satisfacere
 possem, nec eorum cōtrouersias vitare, cum
 suam quisque domum me adducere cona-
 retur primus; rationem inij omnibus obse-
 quendi. Itaque quoniam ipse ire non pote-
 ram, pueros idoneos meo circummittebam
 loco. Qui ad agros profecti, domesticos o-
 mnes, ac vicinos conuocabant, atque vna
 cum iis Symbolo pariter recitato laboran-
 tes erigebant ad certam, exploratamque sa-
 luti spem, tum demum solennes Ecclesiæ
 orationes pronuntiabant. Quid multa? De-
 us puerorum cæterorumque fiducia, ac pie-
 tate adductus ægris compluribus, & corpo-
 rum & animorum restituit sanitatem. Et
 quidem insigne existebat DEI in ægrotos
 beneficium. Siquidem per morbum ipsum
 eos ad salutem animi vocabat, ac pene per
 vim ad Christi trahebat fidem. Eosdem e-
 go pueros in priuatis tectis, viis, & compitis
 Christianæ doctrinæ rudimenta tradere im-
 peritis iussi, quod præscriptum, vt satis pro-
 cedere video in vno aliquo pago; in alium
 ad idem præscribendum, instituendumque
 demigro; atque idem deinceps vicos obeo
 vniuersos. Quib⁹ perlustratis, rursus eodem
 ordine per omnes in orbem noster recurrit
 labor. Discedens, singulis in vicis Christianæ
 institutionis exemplum relinquo, & simul
 præcipio scribendi gnaris, vt id describant;

*Ægri com-
 plures per
 pueros Neo-
 phytos sana-
 ti.*

*Morbus sa-
 luti occa-
 sio.*

*Vicorum in
 orbem lu-
 stratio.*

*Vicarij ad
perpetuan-
dum Cate-
chismum.*

cæteris vt ediscant, ac memoriter recitent
quotidie. Itemq; statuo, vt festis diebus, cun-
cti pariter vnum in locū congregati, Chri-
stianæ fidei rudimenta decantent. Ad eam
rem in singulis Christianorum pagis, qui
sunt numero xx x. idoneos homines, qui
huic muneri præ sint, designavi. His merce-
dis loco Martinus Alfonsus Indiæ Prætor,
idemque Societatis, reique Christianæ stu-
diosissimus, pro sua erga Neophytos bene-
uolentia, nostro rogatu numulorum aureo-
rum (Fanaios ipsi vocant, instar denariorum
nostratum) quaterna millia assignauit. Is
plane nostrorum hominum amicissimus,
mirum in modum expedit aliquot è Socie-
tate huc venire: idq; ab Rege per literas pe-
tit vehementer.

*Deploratio
Ethnicorū
ob sacerdo-
tium inopiā
pereuntiu.*

*In eos qui
de cognitio-*

Complures his locis ob id vnum modo
Christiani non fiunt, quod desint, qui eos
faciant Christianos. Mihi vero persæpe ve-
nit in mentem circum Europæ Academias,
ac præcipue Parisiensem cursare, & insani ri-
tu passim vociferari; eosque, qui doctrinæ
plus habent, quam caritatis, his compellare
verbis. Heu quàm ingens animorum nu-
merus vestro vitio exclus⁹ cælo deturbatur
ad inferos. Vtinam illi quemadmodum in
literas, ita in hanc quoque curam incumben-
rent, vt reddere Deo possent doctrinæ, cre-
ditorumque talentorum rationem. Enim-
vero

uero istorum plurimi hac cogitatione com-
 moti, appositis rerum diuinarum medita-
 tionibus exercebant sese, vt *audirent, quid in eis*
loqueretur Dominus : suisque cupiditatibus ac
 rebus, humanis posthabitis se totos ad DEI
 nutum, atque arbitrium fingerent. Clama-
 rent utique ex animo Domine ecce adsum,
 mitte me, quocunque tibi cordi est, vel vsq;
 in Indiam. Prò Deum immortalem, quan-
 to lætiores illi, tutioresque vitam viue-
 rent? quanto maiore diuinæ clementiæ fi-
 ducia, summū iudicij illius discrimen, quod
 subterfugere nemo potest, extremo spiritu
 subirent? Siquidem illam Euangelici serui
 alacriter vsurparent vocem. *Domine quinque*
talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlu-
cratus sum. Quòd si quantum dies, noctesque
 elaborant, in comprehendenda rerum sciē-
 tia, tantumdem in solido scientiæ fructu ela-
 borarent, & quam diligentiam adhibent in
 cognoscendis iis artibus, quibus studēt eam
 in docendis imperitis, quæ sunt ad salutē ne-
 cessaria, adhiberent, nã illi haud paulo para-
 tiores esēt ad reddendā rationem Domino
 dicēti, *Redde rationē villicationis tuæ.* Male me-
 tuo, ne qui tã diu in Gymnasiis ad bonarum
 artiū studia incumbunt, inania honorum, ac
 sacerdotiorū insignia magis spectent, quàm
 ipsa munera atque onera, quæ illis ornan-
 tur insignibus. Video enim rem eò iam loci

*ne doctrina-
 rum magis,
 quàm desal-
 lute homi-
 num labo-
 rant.*

venisse, vt qui maximarum artium studiis dant operam diligentius, vulgo profiteantur, se doctrinæ laude Ecclesiasticam aliquā aucupari dignitatem, quo scilicet Christo Domino & Ecclesiæ operam nauent suam. Sed profecto miseri falluntur; quippe qui studia illa ad priuatam magis referūt, quam ad publicam vtilitatem. Et quoniam verentur, ne Deus ipsorum cupiditati non obsequatur, nolunt totam rem diuinæ permittere voluntati. Testor DEVM, propemodum me deliberatum habuisse, quoniam mihi ipsi in Europam redire non licebat, ad Parisiensem Academiam nominatimq; ad Doctores nostros Corneum & Picardum literas dare, quibus ostenderem, quam multa Barbarorum millia ad Christi cultum nullo negotio adduci possent, si copia esset hominum, qui non sua quærerent, sed quæ IESV Christi. Ergo fratres mihi carissimi orate Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Scripsi ad vos anno superiore de Collegio quod Goæ inchoatum ædificatur strenue. Iam magna quædium pars absoluta est. Hic alumni complures ab Ethnicis orti variarum nationum instituuntur; quorum alij Latinam linguam, alij legendi, scribendique rationem addiscunt. His P. Paulus Collegij Rector præest, sacrum facit quotidie, eorum confessiones excipit, eosdemque salutaribus præce-

*Error eorū
qui Ecclesi-
asticas di-
gnitates ex-
petunt.*

*Præcepto-
res Xauerij.*

præceptis imbuere desistit nunquam. Collegium peramplum est. capiet alumnos ad quingentos: atque ad eos sustentandos habet facultatum satis. Nam magna pecuniæ vi, eleemosynæ nomine, cum ab aliis multis iuuatur, tum vero ab Indiæ Prætoris. Est sane, cur Christiani omnes hoc Seminariū, quod *Seminariū S. Fidei.* Sanctæ fidei appellatur, DEO gratulemur. Quippe in spem venimus, fore, vt intra paucos annos maximus Ethnicorum numerus, DEO approbante, ad Christi fidem se adiungat; breuique Ecclesiæ fines, per huius Collegij alumnos, longe lateque propagentur in Oriente.

Gens est in his locis ex numero Ethnicorum, quam illi Brachmanes vocant. Hi *Brachmanum improbitas.* Deorum cultum ac superstitionem tuentur. Templâ eorum colunt, simulacra custodiunt. Nihil illis peruersius, nihil improbius. Itaque in eos conferre soleo illud Dauidicū. *De gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso eripe me.* Omnino genus est hominum mendax, ac fraudulentum. In eo sunt toti, vt simplicem, imperitamq; multitudinem quam callidissime fallant. Vulgo enim DEOS imperare prædicant, vt certæ res in templis offerantur, videlicet quas ipsi desiderant ad se, coniuges, liberos, familias alendas. Itaque persuadent idiotis, Deorum simulacra, item vt homines prandere, ac cœnare. Nec sane

desunt, qui ante prandium & cœnam, certâ
Idolo pecuniam offerant bis in die. Brach-
manes ipsi festo tympanorû sono epulantes
imperitis fidem faciunt, DEOS epulari. Prius-
quã eis res necessarię desint, populo denun-
ciât esse iratos DEOS, quod non ea missa sint,
q̄ postulauerint: Proinde nisi suis rationib⁹
consultant, per cędes, morbos, Dęmonũ in-
cursiones, pœnas ab eis expetituos. Ita ho-
mines creduli obiecto Deorũ metu, Brach-
manibus dicto audientes sunt: Brachmanes
quidẽ homines sunt tincti duntaxat literis,
sed quod eruditioni deest, calliditate ac ma-
litiã cõpensant. Huius orã Brachmanes suas
à me fraudes patefieri, scilicet indigne ferũt.
Quoties mecum sine arbitris agunt, nullum
habere se fatentur patrimoniũ, præter illa
Deorum simulacra, vnde fictis ad populum
mendaciis cibum petãt. Iidem plus me vnũ,
quantuluscunq; sum, quã ipsos omnes scire
cõfitentur. Mittunt mihi sepe salutatores cũ
muneribus: eaq; à me remitti valde dolent.
Id agunt videlicet, vt donis delinitus in eorũ
flagitiis conniueã. Itaq; exploratum sibi esse
dicunt, vnum esse DEVM, eiq; se supplicatu-
ros pro me. Quibus ego, vt referam gratiam,
ea, quæ videntur, respondeo. Deniq; impe-
ritã multitudini, quam insana superstitio il-
lis addixit, eorũdem ludibria, dolos aperio,
quãtum queo. Quibus rebus adducti com-
plures,

plures, repudiato Deorū cultu, certatim fiunt Christiani. Quod si Brachmanes nō obstarent, profecto omnes ad Christi se aggregarent religionem.

Ethnici huius regionis indigenæ, vulgo rudes sunt literarū, flagitiorū non item. Ex quo tempore his in locis versor; vnum duntaxat Brachmanē ad Christi fidem adduxi. Is adolescentulus sane probus, hoc suscepit, vt Christianę doctrinę rudimēta traderet pueris. Ego Christianorū vicos circumiens per Brachmanū ædes (Pagodes vocant) transire soleo. Itaq; mihi nuper vsu venit, vt Pagodē ingressus, vbi erant Brachmanes fere ducēti, eorum plerosq; haberē obuios; multis verbis vltro citroq; habitis, quæsiui ex eis, quid ipsis sui D I I præciperent, ad beatam vitam. Longum inter eos certamē extitit, quis potissimū mihi responderet. Demum cōmuni cōsensu, delata res est ad vnū ex eis, qui ceterosq; anteibat. Senex igitur iā octogenari⁹ vicissim ex me p̄cōtatus est, qd Christianis eorū præscriberet DEVS. Hic ego senis peruersitate cognita, negaui me verbū prius esse facturū; quàm ipse ad ea de quib⁹ interrogatus erat respōdisset. Tū ille, coactus suā prodere inscitiam respondit, Deos iis q; ad ipsos ire vellēt, duo imperare, primū vt abstererēt cede vaccarū, quarū specie Dij colerēt. Deinde, vt Brachmanis Deorū cultoribus

benigne

benigne facerent. Hoc ego responso commotus (magnum enim cœpi animi dolorem Dæmonem à cæcis hominib⁹ coli pro Deo) rogavi, vt me vicissim audirent, magnaque voce pronunciaui Symbolum Apostolorū, & capita Decalogi. Inde, breui explanatione patrio ipsorum sermone interposita, quid Paradisus esset, quid Infernus ostendi; & simul qui ad beatorum cœtum euolarent in cœlum, qui ad æterna inferorum supplicia raperentur. Quibus illis auditis, subito confurgentes certatim me amplexari, Christianorum DEVM verum esse profiteri, cuius leges omni ex parte congruerent rationi. Rogarunt deinde, num animus hominum, item vt cæterorum animantium, simul cum corpore interiret. Suppeditauit mihi DEVS tales rationes, tamque illorum sensibus accommodatas, vt eis singulari ipsorum voluntate, plane probarem immortalitatem animorum. Argumenta vtique quibus idiotę isti homines conuincendi sunt, nequaquam subtilia esse oportet cuiusmodi reperiuntur in doctorum hominum libris, sed ipsorum ingeniis consentanea. Sciscitati sunt rursus, qua morientis animus exiret: qui fieret vt in somnis (id quod mihi ipsi sepe vsu venit fratres carissimi, cum vos somnio) cum amicis notisque versari vobis videamur? num quia animus exiliatè corpore? Denique albus ne,
an ater

*Indi atros
 Deos esse abstrahuntur.*

an ater sit DEVS. Nam cum tanta cernatur in hominibus colorum varietas. Indi utpote qui natura nigri, suum cæteris anteponunt colorem, DEOS atros esse arbitrâtur. Quocirca pleraq; eorum simulacra admodum atra sunt, ut subinde peruncta oleo grauem habent odorem adeo, ut non minus tetram speciem præferant, quam fœdam & horrendam. Ad hæc ego ita eis respondi, ut plane acquiescerent. Verum vrgenti mihi ad extremum, ut amplecterentur religionē, quam veram esse sentirent; opponebant id, quod inter Christianos quoq; multi solent, sermonum materiam hominib⁹ se daturus, si vitæ rationem, religionemque mutassent, simul verendum esse dicebant, ne ad victum cultumque necessaria sibi deessent, religione mutata.

Vnum omnino Brachmanem nactus sum in hac ora maritima eruditum, qui in celebri, ac nobili Gymnasio institutus ferebatur. Itaque dedi operam, ut conuenirem hominem sine arbitris. Is mihi demum tanquā arcanum quoddam indicauit; Primum omnium illius Academix discipulos à magistris adigi Sacramento, ne ipsorum mysteria enuntient. Veruntamen ea se mihi pro amicitia indicaturum. Vnum ex mysteriis illud fuit; Vnum esse DEVM cœli terræque conditorem ac Dominum, illumq; ab ipsis coli oport-

Brachmanum mysteria.

oportere. Nam idola nihil aliud esse, quam Dæmonum simulacra. Habent Brachmanes quædam veluti sacrarum monumenta literarum, quibus diuinas leges contineri ferunt. Lingua in docendo magistri vtuntur recondita, cuiusmodi est apud nos Latina. Exposuit idem mihi cum apposita explanatione diuina illa præcepta sigillatim, quæ & longum, nec operæ pretium esset perscribere. Sapientes diem, quem nos Dominicum appellamus, festum agitant. Quo die hanc vnâ precationem identidem sua lingua vsurpant. Veneror te Deus, tuamque opem in perpetuum imploro. Hanc precationem iurisiurandi religione adstricti, submissa admodum voce iterant sæpius. Idem adiecit, vxorum multitudinē ipsis naturæ lege permitti, atque in suis literarum monumentis esse, tempus aliquando fore, cum mortales vnâ omnes religionem amplecterentur. Postulauit denique, vt ego vicissim præcipua Christianæ disciplinæ mysteria enunciarer sibi, pollicens ea se silentio esse tecturū. Tum ego verbum me facturum negaui, nisi ante promitteret, se, quæ de Christiana religione dixissem, indicaturum in vulgus. Itaque cum vulgaturum recepisset, ego diligenter explanavi illam Christi vocem, in qua summa nostræ religionis consistit. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Hoc ille di-

le dictum vna cum explicatione, quæ totum
 Symbolum Apostolorum amplectebatur,
 retulit in commentarios. Decalogi etiam
 præcepta propterea, quam habent cum
 Symbolo coniunctionem, adiecit. Nar-
 ravit inde, somniasse quadam nocte, se ma-
 gna cum voluptate factum Christianum;
 mihi que socium, atque comitem accessisse.
 Proinde rogavit me, vti clam se Christianis
 sacris initiarem. Sed quoniam condiciones
 quasdam contra ius, fasque imponebat, su-
 persedi eum baptizare. Nec dubito, quin
 DEI benignitate Christianus aliquando sit
 futurus. Monui hominē, vt idiotas atq; im-
 peritos doceat, vnū esse DEVM cœli terræq;
 procreatorem, regnantē in cœlo. Verum ille
 iurisiurandi religione obstrictus, negavit si-
 bi integrum esse, cum præsertim extimesce-
 ret, ne propterea opprimeretur à Dæmone.
 Hisce de rebus, quod scribam præterea nihil
 habeo, nisi tantam esse vim, & copiam gau-
 diorum, quæ DEVS suis huiusce vineæ ope-
 rariis in hac barbarie excolenda sedulo la-
 borantibus elargiri solet, vt si qua vera est,
 ac solida in hac vita iucunditas, hæc vna mi-
 hi esse videatur. Soleo sæpenumero quē-
 dam in his laboribus versantem audire, cum
 dicat. Quæso te Domine, noli me tâta lætitia
 pfundere in hac vita, aut certe quâdo p tua
 infinita bonitate ac misericordia perfundis,
 transfer

*Brachmanâ
 Somnium.*

*Cœlestia
 gaudia in
 Christi vi-
 nea elabo-
 rantium.*

transfer me in domiciliū beatorum. Si quīdem qui tuam semel dulcedinem interiore gustauit sensu, vitam sine tuo aspectu acerbam putet, necesse est.

Genus est delectationis meæ identidem cogitare de vobis, carissimi fratres, deque vestra iucundissima familiaritate, qua me DEVS, pro sua immensa benignitate, dignatus est. Eadem enim opera mecū reputo, ac plane sentio, quātum olim temporis frustra contriuerim, qui ex vestra sanctissima consuetudine, rerumq; diuinarum notitia, tam exiguum cœperim fructum. Vobis profecto deprecatoribus hoc in me tantum DEVS contulit beneficij, vt quamuis absens corpore, intelligam vestro studio, ac deprecatione infinitam delictorum meorum multitudinem mihi diuinitus ostendi, atque ad has Ethnicorum regiones strenuè colendas animos, ac vires addi. Quamobrem ingentes diuinæ benignitati, caritatiq; vestræ gratias ago. Ex multis autem ac magnis huius vitæ fructibus, quos adhuc DEI beneficio cepi, & quotidie capio, illum enim uero ducō maximum; quod nostræ Societatis institutum Pontificis Maximi auctoritate comprobatum, confirmatumque esse cognoui. Immortales DEO gratias & ago, & habeo, qui, quam vitæ rationem seruo suo Parenti nostro Ignatio clam ipse præscripserat, eam aliquan-

*Humilitas
Xauerij.*

aliquando per suum Vicarium palam stabili-
 liri voluit ad memoriam posteritatis sempi-
 ternam. Atque hic ego finem scribendi fa-
 ciam DEVM obsecrans, vt quoniam nos,
 (quæ eius benignitas est) mo: ū societate iū-
 xit, idemque rei Christianæ causa tanto lo-
 corum disiunxit interuallo; rursus nos con-
 greget in sede, ac domicilio beatorum. Ad id
 impetrandum, deprecatores inter alios (si
 placet) adhibeamus animos infantium, ac
 puerorū, quos mea manu baptizatos, prius
 quàm innocentia amitterent stolam, DEVS
 ex hisce locis ad cœleste domicilium euoca-
 uit. Hos ego amplius mille fuisse arbitror,
 quos èt atq; èt rogo, quæsoq; vti hoc nobis à
 DEO impetrent, vt in reliquum vitæ huius,
 aut magis exilij tempus, doceat nos facere
 voluntatem suam; sic prorsus, vt quæcunq;
 requirit à nobis, haud secus quàm ipse velit,
 exsequamur. Pridie Idus Ianuarij. Anno MD
 XLIV. Cocini.

*Mille infan-
 tes sub Ba-
 ptismū Ge-
 cantur in
 cælum.*

*Francisco Mansilla in oram Pesca-
 riam. Epist. VI.*

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

MAGNOPERE à te quæso, frater ca-
 rissime, istam vt oram continenter
 peragres, vicatimque obeas, infantes bap-
 tizando, cæterosque erudendo. Viros autem
 omnes separatim, ac mulieres conuenire, &

D

Cate-

Catechismum pariter recitare, idemq; priuatim suæ quemque domi factitare iubeas. Cauebis omnino, ne vsquam diutius cōmoreris, sed loca ista omnia identidem lustrabis, item vt ego faciebam, cum isthic essem, & nunc quoque hic, vbi sum, facio, etsi caream interprete. Ex quo profecto cuiusmodi vitam ducam, quos tandem sermones habeam, facile existimare potes. Veruntamen baptizo infantes: neque enim ad eam rem interpretem desidero: egentium commodis consulo, qui suas misérias, atque egestatem facile ostendunt sine interprete. Illud à te maiorem in modum peto, quæsoque, vt infantes baptizare, pueros instituere non desistas. Nam vt grandiores ac parentes cœlesti beatitudine excidât, eorum quidem certe liberi ac pueri fruuntur, qui prius huius lucis vsuram, quam baptismalem innocentiam amittent.

*Infantium
baptizandi
cura.*

Simul ac primum Neophyti à piscatione margaritarum domum reuerterint, ægros, si qui erunt, inuises: eisque res curabis necessarias, & simul super eosdem pueri certas preces, tu vero Euangelia (quod me factitare vidisti, cum istis in locis essem) recitabis. Ego ad Comorinum Promontorium contendo, eoq; nauiculas deduco xx, cibariis onustas, vt miseris illis subueniam Neophytis, qui Bagadarum acerrimorum
Chri-

*Caritas Xa-
uerij.*

Christiani nominis hostium terrore perculsi, relictis vicis, in desertas insulas se abdididerunt: ibique in scopulis subire coguntur ardorem solis, extremamque famem, ac sitim. Quocirca etiam nonnulli ærumnis confecti pereunt, quorum casus mirum in modum meum pectus effodit. Oro te etiam atque etiam, DEVM pro nobis deprecari non desinas. Istius oræ Pantagatinis, ac Magistratibus eas literas mitto, quibus eos hortor, vt miseros illos suis eleemosynis iuuent. Tu velim efficias, vt ea pecunia non exprimatur ab inuitis, atque pauperibus, sed à volentibus, ac pecuniosis conferatur, vt in stipe corroganda, & voluntas spectetur erogantium & facultas. Vale.

*Prudentia
in eleemosy-
nis exigen-
dis.*

Eidem. Epist. VII.

SVMMO PERE te oro, atque obsecro, frater carissime, vt erga istam nationē, præsertim vero aduersus adultos, & grandes natu benevolentiam & caritatem præ te feras non vulgarem, teque vicissim diligere ab omnibus, & amari velis. Sic enim habeto, si ab eis diligaris, fore, vt istorum animos flectas, quocūq; libitum erit. Itaq; eorum imbecillitatē, infirmitatemq; moderate ac sapienter feres, atq; illud tecū animo reputabis, si minus tales nunc sint, quales esse velis.

*Benevolentia
in de-
cendo.*

D 2 certe

*Patientia
in dissimu-
landis vitiis
aliorum.*

certe aliquando futuros. Quòd si quicquid velles, nequiueris ab eis impetrare, accipies quod datur, quod idem me facere solitum non ignoras. Hoc autem erga illos animo eris, vt talem eis te præbeas, qualem bonus pater improbis filiis, vt nunquam eis consilere definas, quamuis cernas multis eos vitiis coopertos. Siquidem DEVS ipse, etsi ab illis, & à nobis sæpe læsus non desistit tamen suis omnes beneficiis cumulare: cumque perdere nos suo iure posset, tamen pro sua clementia in nostris delictis sæpius conuiuet, in difficultatibus subuenit, vt vincat in bono malum. Tu igitur si non poteris quod voles, velis quod poteris, quãdoquidem per te non stat, quo minus quantum velles, proficiatur. Quòd si quando videbis, te ita multis destineri negotiis, vt par esse nequeas vniuersis quantum efficere poteris, tantum efficies, eoque contentus eris. Atque etiam DEO gratias ages hoc ipso nomine, quod in eate deduxit loca, vbi scilicet propter diuinorum negotiorum multitudinem, otiosus vt maxime velis, esse nõ possis otiosus, quod in magnis vtiq; DEI beneficiis numerandũ est. Finge te esse in Purgatorio, tuorum delictorum luentem pœnas. Feliciter plane tecum actum purabis, cui DEVS purgatorij ignis cruciatum cum istius vitæ molestiis cõmutarit. Quod si forte propter hominum impro-

impro-

improbritatem lenitas minus proficiet, ad- *Seueritas*
hibe interdum aliquid seueritatis: miseri- *interdum*
cordiæ enim est reprehendere errantes: sic *necessaria:*
enim habeto, magnum peccatum esse, pec-
cantes, cum aliorum præsertim offensione,
non castigare. Haudquaquam tamen istos
nunc, difficillimo suo tempore, aut vnquam
omnino deseras censeo. Pueros alumnos di-
sciplinæ tuæ, nunc vt cum maxime à DEO
petere iubebis, vt præsidio, auxilioq; sit no-
bis; quippe qui in his locis, præter diuinum
præsidium, præsidij habemus nihil. Nam si
vera est, vt est, illa veritatis vox. *Qui nõ est me-*
cum, contra me est; quis non videt quam nudi
ab omni humano simus auxilio, cum tam
pauci nobiscum sint, qui nos iuuent, in his
populis ad Christi fidem adducendi? Nec
tamen cadendum est animis. DEVS enim
cuique, prout meritus erit, refert gratiam, &
scilicet, æque per paucos, ac per multos res
moliri quamuis magnas potest. Verum ma-
gis vicem doleo, quam pœnam expeto illo-
rum, qui sunt contra DEVM. Quippe DEVS
ipse suapte sponte facturus est denique, vt
grauissime inimicos vlciscatur suos: quod
satis apparet in iis, qui apud inferos sempiternis pœnis supplicijque mactantur.

Ego Trauoncoridem peto, vt Prætorem
conueniam. Ad Promontorium vsque Co-
morinû terra iter faciam; Christianorumq;

D 3 vicos

Dei fiducia

vicos ex itinere obiens, baptismo abluam
 infantes. Tu velim DEVM pro me multū de-
 precere, idemq; à pueris Christianę discipli-
 nę alumnis faciendum cures. Hoc ego sept^a
 præsidio, facile ea pericula cōtemnam, quib^a
 me amici à terrestri itinere deterrent, denū-
 ciantes per infestam nomini Christiano, mi-
 hique ipsi maxime regionem esse transeun-
 dum. Sed narro tibi. Tędet me interdum vi-
 tæ, ac fatius esse arbitror, pro religione mor-
 tem oppetere, quàm in tot, tantisque diui-
 ni numinis contumeliis viuere, cum præfer-
 tim eas non possim non videre, prohibere
 non possim. Ego vero istiusmodi res ne vi-
 derem, aut audirem, in Æthiopiã demigra-
 rem, atque in fines Præsteiannis, vbi tam e-
 gregie DEO nauari opera potest aduersan-
 te nemine. Verum nihil me tam male habet,
 quàm quod minus acriter obstiterim iis, à
 quibus scis cœleste numen violari. DEVS il-
 lis pro summa sua clementia ignoscat velim;
 eundemque vt tecum maneat, me comite-
 tur oro, quæsoque. Vale 1 v. Idus Nouembris
 Manaparo.

*Zelus hono-
ris diuini.**Societati Romam. Epist. V III.**Gratia & caritas Christi D.N. &c.*

DEVUS mihi conscius est, quanto liben-
 tius vos viderem, quàm hanc vobis tã
 incertam propter locorum interualla epi-
 stolam

stolam scriberem. Nec vero, quia coniunctis-
simorum animorū corpora DEVS pene in-
finito distraxit spatio, corporum disiunctio
quicquam de amoris mutui vinculis laxat,
quibus adstricti sumus. Nam etsi non vna
versemur, vti solebamus; tamē perpetuo fe-
re nos inter nos mētis oculis cernimus. Tā-
ta enim est veræ, germanæq; amicitia vis, vt
amici absentes adsint, mutuoque aspectu, &
consuetudine fruantur. Hæc mea sociorum
omnium tam continua memoria vobis po-
tius accepta est referēda, quam mihi. Si qui-
dem vestræ preces, ac sacrificia, quæ pro me
homine nequam assidue facitis, tātā hanc
excitant in me vestri memoriam, ac deside-
rium. Vos inquam, vos carissimi fratres, in a-
nimo meo vestras imprimitis species. Quod
si mea vestri memoria tanta est, fateor vestrā
mei longe esse maiorem. DEVS vobis pro
vestro merito gratiam referat. Nam ego
non alia ratione possum vobis satisfacere,
quam profitendo me vestris meritis satisfa-
cere nullo modo posse, cū plane animo vi-
deam, quantum omnibus nostræ Societatis
hominibus debeam.

In hoc Trauancoridis regno, vbi versor
(vt aliquid de rebus Indicis scribam, qua-
rum vos auidissimos esse certe scio) pluri-
mos DEVS ad Christi filij sui adduxit fidem.
Mensis quippe vnus spatium amplius decem

Vera amicitia vis.

Humilitas.

Decem hominum milia vno mēse baptizata.

*Baptismi
ratio.*

hominum millia Christiana feci, qua in re hanc tenebam rationem. Ethnicorum pagos quo baptisni causi vocabar, vbi primū attigeram, viros, fœminas, puerosque vnum in locum cogi imperabam. Tum à primis Christianæ fidei elemētis exorsus docebam, vnum esse DEVM Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, & simul tribus personis, vnoque DEO inuocato, ter se quemque rite signare iubebam cruce: deinde linteatus generalis confessionis formulam, Symbolum Apostolorum, Decalogum, Pater noster, Ave Maria, & Salve Regina, ipsorum lingua (hasce enim preces ab hinc biennio cōuersas memorię commendaram) magna voce illi præibam, sic vt omnes, cuiusq; ordinis & ætatis præeuntem sequerentur. Symboli inde capita, & præcepta Decalogi patrio ipsorum sermone explicabam breuiter. Vbi satis ad Baptismum eruditi videbantur, præcipiebam eis, vt cuncti publice à DEO veniã peterent anteactæ vitæ, idque clara voce, ac præsentibus iis, qui abhorrebant à Christiana religione, ad improborum videlicet perditionem, & confirmationem honorum. Demirantur scilicet Ethnici diuinæ legis sanctitatem, seque tam diu sine veri DEI notitia viuere erubescunt. Christiana mysteria, atque instituta audiunt perlibenter: mihi que ipsi homini nequam magnum honorem

norem habent. complures tamen obstinatis animis cognitam respuunt veritatem. Simulac peroravi, percontor sigillatim ab iis, qui baptismum expetunt, verum singulis fidei capitibus sine vlla dubitatione assentiuntur. Continuo illi brachiis in crucis figuram compositis, vna omnes voce clamitant, se verò penitus assentiri. Tum demum eos rite baptizo, ac suum cuique nomen trado scriptum in chartula. Illi sub baptismum, suam quisque domum digressi, suas coniuges ac familias ad me baptismi gratia adducunt. Baptizatis omnibus, cuncta Deorum *Idolorum e-*
fana disturbari, simulacra comminui statim *versio.*
impero. Nullis verbis assequi possem eam, quam ex eiusmodi spectaculo capio voluptatem: cum videam euerti, frangique idola ab iis, qui modo erant idololatræ. In oppidis, pagisque singulis Christianam institutionem ipsorum lingua conscriptam relinquo & simul præcipio quemadmodum ea sit tum antemeridianis tum pomeridianis scholis tradenda. Id ego vbi in vno aliquo pago perfecit ad alium demigro, ac deinceps in alios. Ita omnem regionem circumiens incolas ad Christi compello gregem, & quidem maiore cum gaudio quam vt per literas, aut coram explicare queam.

Manaria insula hinc abest millia passuum *Manaria*
circiter CL. eius incolæ certos ad me homi- *insula.*
nes allegarunt rogatum, vt quoniam vellēt

*Martyres
Iafanapa-
tania.*

fieri Christiani, ad eos baptizandos profici-
sci ne grauarer. Ego cum grauissimis nego-
tiis, maximeque ad rem Christianam perti-
nentibus destinerer, ire ipse non potui. Ita-
que certum exorauī sacerdotem, vt iret meo
loco quam primum ad illos baptismo ex-
piandos. Iamq; is plurimos baptizarat, cum
Rex Iafanapataniæ, in cuius ditione insula
est, complures Neophytos, quod Christiani
facti essent, crudelissimè necauit. Gratulan-
dum est Christo Domino, qui ne nostra qui-
dem tempestate finit desiderari martyres; &
quoniam diuina benignitate, atque indul-
gentia tam paucos vti videt ad salutem; pro
sua singulari prouidentia permittit, vt per
humanam crudelitatem, expleantur desti-
natæ sedes, ac numerus beatorum. Scripsi ad
vos antea, Prætor Indiæ quam amicus mihi
fit, Societatiq; vniuersæ. Is miserabilem
Neophytorum cædem vsque eo grauitè, at-
que indigne tulit, vt simul atque super hac
re agere cum eo cœpi, validam classẽ ad
Tyranni illius perniciem adornari iusserit.
Itaque necesse fuit iustam eius iram per me
ipsum mitigari. Rex ille Christianorum in-
terfector germanum habet verum Regni il-
lius hæredem, sed fraternæ crudelitatis me-
tu exulantem. Is si armis à Præto restituatur
in Regnum, pollicetur se cum Regni
principibus fore Christianum. Quocirca
Prætor

Prætor mandauit Ducibus suis, vt ei, si Christiana sacra susceperit, Regnum restituant, Regem Neophytorum carnificem occidât, aut ad meum arbitrium tractent. Equidem non diffido fore, vt tum DEI clementia, tum eorum, quos martyrio affecit, deprecatione, scelus agnoscat, & cæcitatem suam: ætaque salutari pœnitentia, veniam aliquando impetret à Deo tam nefariæ crudelitatis.

Ceilanus insula est ab Indiæ continenti millia passuum circiter CXX. quò ego nuper Francisco Mansilla comite profectus sum. Hic Dynasta Regis filius, idemque Regni hæres statuerat fieri Christianus. Quod vbi Rex cognouit, hominem confestim interfici iussit. Narrant qui præsentibus cædi affuerunt, ab se in cælo igneam esse visam crucem: & vbi ille cæsus sit, in hiatu terræ figuram crucis animaduersam. Complures incolarum, qui illa portenta conspexerint, ad Christiana sacra spectare. Huius Dynastæ, quem dixi, frater iisdem permotus prodigiis sacerdotem quendam exorauit, vt se salutari ablueret aqua. Iamque ad Prætorem Indiæ confugit petatum auxilium contra Regem, qui germanum suum necauit. Cum hoc ego in itinere collocutus, ex eius sermone magnam concepi spem, breui Regnum illud Christi fidem secuturum. Nam & populus monstris illis, ac signis valde cõmotus est, & Regni hære-

*Ceilanus
Insula.*

hæreditaseidem Dynastæ venit, qui nuper est Christianis sacris initiatus.

*Macazari-
ense regnū.*

In regno Macazariensi (id abest à Trauã-
coride leucas ferè quingentas) octo ab hinc
mensibus, tres Dynastæ cum aliis plurimis
ad Christum aggregarunt sese. Hi Malacam
urbem Lusitanæ ditiois, certos homines
miserunt, qui postularent idoneos viros, à
quibus diuina lege imbuerentur. Confirma-
runtque se, qui adhuc vixissent pecudum
ritu, posthac DEI notitia cultuq; imbutos,
hominum esse more victuros. Urbis Præfe-
ctus sacerdotes aliquot ad eos misit, qui id
muneris obirent. Vel hinc, fratres carissimi
intelligere potestis, quantos hic syluestris
ager, & quam vberes spondeat fructus. Equi-
dem spero pro huius regionis præparatione,
& quasi segete, me hoc anno ad centū Chri-
stianorum millia esse facturum. *Rogate Domi-
num messis, vt mittat operarios in vineam suam.* Si
qui diuini cultus augendi, religioisq; pro-
pagandæ studio, in hæc loca, vbi *campi iam
sunt albi ad messem*, venerint, non humaniter
modo accipientur à Lusitanis, sed etiam be-
nigne; sic prorsus vt omnia eis necessaria ab-
unde suppetant. Quippe Lusitana gens vs-
que eo est auida Christianæ fidei amplifican-
dæ, vt si nihil aliud, certe tam pium eorum
studium, ac tam propensa erga nostram So-
cietatem voluntas complures vestrum huc
pertra-

*Lusitana
gētis pietas.*

pertrahere deberet. Nunc autem quid vos facere oportet, cum harum gentium animos tam paratos ad Euangelij semen excipiendum videatis? DEVS vobis sanctissimam suam aperiat voluntatem, & ad eam exsequendam vires, atque animos addat, idemque pro sua prouidentia, vestrum huc mittat quamplurimos. VI. Kalendas Februarias. Anni post CHRISTVM natum. M.D.XLV. Cocino.

Francisco Mansilla. Epist. IX.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. &c.

AD XVII. Kalen. Ianuar. Cocinum apuli. Quo prius quam peruenirem, Machoas piscatores prope oēs, qui in Trauancoridis regnosunt, baptismo expiaui. Ac mihi quidem op atius fuisset, eodem quamprimum reuerti ad eos, qui reliqui sunt, baptizandos; Verum Michael Vasaus Vicarius generalis magis è re Christiana esse censuit, me ipsum ad Proregem adire, & cum eo agere, vt de rege lafanapatano meritas repetat pœnas pro crudelitate, quam in Neophytos nuper expromp t. Itaque biduo, triduoue Cambaiam verus, vbi nũc Prorex versatur, proficiscar. Breui me DEO bene iuuante, redituum confido, negotio ex sententia confecto. Interim, te frater carissime, per DEVM oro atque obsecro, vt hisce literis perlectis, statim

statim huc ad Trauancoridis Neophytos excolendos aduoles. In pagis singulas scholas Christianę disciplinę instituas censeo: ex itinere Macuchum oppidum, quod in Comorino Promontorio situm est, baptismo abluas. Id à me oppidani sæpius summis precibus contenderunt: verum mihi per occupationes ad eos nunquam licuit accedere.

Læto atque hilari animo te esse iubeo; optatissimos ex Lusitania nuntios, ac litteras accepimus. Rex ipse ad me scripsit, duos nobis socios subsidio venire, Nicolaum Lancelotum, & Antonium Criminales, Italum vtrumque. Vtriusque virtuti præclarum dat testimonium. Mihi quidem neuter eorum notus est, neque enim ex numero sunt eorum, quos discedens reliqueram in Lusitania. DEVS pro sua benignitate in Indiam illos perducatur incolumes. Afferuntur etiam litterę, quibus tibi potestas fit Sacerdotij suscipiendi. Faxit DEVS, vt ea res & ad suum honorem, & ad animorum salutem referatur. Vale.

*P. Ignatio Loiola Præp. Gener. Societ. IESV
Romam, Epist. X.*

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

CVM omnibus Collegij S. Fidei studiosis, tum vero Prætori qui studio vincit omnes, vt morem geras, te oro, atque obtestor

stor per DEVM; nimirum vt si fieri potest, mittas aliquando ad nos illa, quæ tibi mandarunt: Diplomata, inquam, quæ te à Pontifice Max. curare voluerunt, vt aræ maximæ huius collegij facultas detur vnus animæ expurgatorio liberandæ, quoties ad eam sacrum fiat pro mortuo, cum ea conditione, quam ab hinc biennio ad te scripsi, Prætoris nomine. cætera item expectamus, de quibus tum eiusdem iussu ad te litteras dedi.

Socij neque audiendis confessionibus, neque concionibus habendis, neque cæteris Societatis muneribus obeundis idonei post legitimam meditationum exercitacionem, & menses aliquot in humilibus, abiectisque ministeriis exactos, magno vsui essent hisce in locis, si corporis robore pariter & animi virtute pollerēt. Nam in his Ethnicorum terris doctrina minime est necessaria. Sat est, non esse plane rudem litterarum, vt pueris atque idiotis solemnes precationes tradere, oppidaque, & vicos obeundo, infantes modo natos baptizare norint. Horum quippe multi pereunt sine baptismo, quod tam multis, tamque disiunctis inter se locis adesse nequeamus in tempore. Proinde ex istiusmodi hominibus parum istic appositis ad Societatem, quos videris aptos ad circueunda hæc loca infantes baptizando, &

Cate-

Catechismum tradendo idio:is, huc ad nos mittito. hic enim egregie operam locabunt suam. Hos ego magnis corporis viribus & patientes laboris esse volo: quoniam hæc terra laboriosissima est, tum propter maximos calores, tum vero propter salubrium aquarum inopiam, alimentorumque tenuitatem. Alimenta quippe sunt oriza, piscis, & lac, præterea nihil. non panis hic est, non vinum, non cætera quibus isthic abundatis. Adolescentes igitur ac sanos non imbecillos ac vetulos desidero, vt assiduum baptizandi, docendi, circumcurfandi laborem perferant; cum præsertim sæpe non modo recentes baptizari infantes, sed etiam Christianos ab Ethnicorum furore, ac rabie prohiberi oporteat. Nonnunquam etiam singulari Dei beneficio eiusdem causa capitis discrimen est subeundum, quod salua caritate vitari non potest. Sed meminisse debent nos natos esse mortales: nihil autem optabilius Christiano quam mortem oppetere pro Christo. Quamobrem oportet eosdem animi robore, ac diuina virtute septos esse. Et quoniam ego eiusmodi roboris ac virtutis expers in ea loca proficiscor, vbi vel maxime indigeam cœlesti ope; te per Deum eiusdemque cultum obtestor, vt in tuis sacrificiis mei nominatim ipse recorderis; meque insuper vniuersæ societatis precibus muni-

*Martyrij oc
asio.*

Humilitas.

muniendum sedulo cures. Sic enim mihi persuadeo, tua ac societatis deprecatione multis magnisque periculis esse me diuinitus ereptum. Hæc cõ ad te scribo, vt intelligas cuiusmodi viris opus sit. Veruntamen si quos videris viribus quidem ad ea, quæ dixi incõmoda sustinenda satis præditos, cæterum ad vitæ pericula adeunda parum alacres ac paratos, mittas tamen velim. Neque enim desunt regiones, vbi sine capitis periculo, operam dent rei Christianæ. Ac memento ad venandos hosce Ethnicos, haudquaquam opus esse multis literis. Nimirum istiusmodi hominibus, vbi aliquot annos erunt in his locis versati, satis virium, atque animorum ad maiora opera addetur diuinitus. Aptos quoque confessionibus excipiendis, tradendisq; exercitiis spiritualibus, etsi maiori labori ferendo nõ sint, mittas licebit. Hi enim aut Goæ, aut Cocini habitabunt, quibus in ciuitatibus, & magnopere iuuare poterunt rem Christianam, & ipsi omnium rerum, itẽ vt in Lusitania habebũt copiam. Etenim (vt illę vrbes Lusitanorum familiis frequentantur) imbecillitatis, morborumque subsidia vtique non deerunt. Est enim vtrobique & medicorum, & medicamentorum satis. At cæteris in locis, quæ Lusitani non incolunt, cuiusmodi sunt ea, quæ nos in præsentia peragramus, egrotantium auxilia sup-

E petunt

petunt nulla. In vtraque earum ciuitatum, quas modo dixi, ciuibus exercitiorum spiritualium vsu excolendis præclare opera nauari potest.

Ab hinc quadriennio soluimus ex Lusitania, ex quo tempore vnam omnino abs te epistolam ab Vrbe, à Patre Simone è Lusitania duas accepi. Valde aueo mi Pater, de te cæterisque sociis quotannis aliquid cognoscere. Non dubito quin singulis annis des aliquid ad me literarum, sicut ego ad te dare soleo. Sed vereor, ne vtrisque intercidentibus epistolis, sicuti ego tuas, ita tu vicissim desideres meas. Duo è Societate hoc anno veniebant in Indiam, sed naus qua vehebantur, nondum tenuit Goam. Vtrum in Lusitaniam reuerterit, an Mozambici (in qua insula naues Lusitanæ hybernare solent) hibernauerit, nescio.

Peruelim scire, vtrum vetus ille amicus noster mula vehatur. Nam si etiamnum vehitur, similiter vt cum hominem isthic reliqui, magnam eius imbecillitatem esse oportet, qui tot medicis, ac medicamentis nondum perficere potuerit, vt pedibus ingrediatur suis. Noui ad te quod scribam, nihil habeo, nisi vt huc ad nos mittas quamplurimos, quando hic est tanta operariorum penuria. DEVM oro, vt si nunquam posthac nos inter nos in hac vita visuri sumus, certe in beata illa

tailla cum maiore, quam hic est, quiete re-
uisamus. VI. Kalendas Februarias Anni M.
D.XLV. Cocini.

*P. Francisco Mansilla, in Promontorium
Comor. Epist. XI.*

Gratia & caritas Christi, D. N. &c.

EGO vero libentius coram, quàm per li-
teras tecum, frater carissime, agerem,
quemadmodum te isthic DEO, & Neophy-
tis operam dare velim. Atque hoc eo scribo,
quod DEVS quid me factururus sit nescio.
Utinam nobis ipse pro sua benignitate ostē-
dat, quid sui consilij sit, ac voluntatis; vt
quoniam nos ad nutum voluntatemq; su-
am semper paratos esse iubet, ad eam simul
atq; apparuerit nos totos impigre cōforme-
mus. Nimirū in hac vita tanquam aduenas &
peregrinos esse nos oportet, atque in omnes
partes, quocunque ille vocauerit, paratos
atque expeditos. Exploratum habeo in Ma-
crazia magnam esse populorum erga Euan-
gelium propensionem. Sacerdotum opera-
riorumque penuriam obstare, quo minus
omnes fere ad CHRISTI ouile aggregen-
tur. Nondum constitui quid optimum factu
sit. Si forte hanc mihi DEVS mentē iniecerit,
vt ego ipse eo me conferam, Comorinenses
Neophytos tuæ commendo fidei. Simul te
moneo, ne pagos omnes continenter obire,

E 2 bapti-

baptizare infantes pueros ac reliquos docere desittas vnquam. Fac apud te sis, & sacerdotes istos Malauates socios laboris, quàm humanissime tractes, summaq; complectaris caritate. Quod tibi tan opere mandauit, id perpetuo memnisse te volo. DEVM, vt tibi æque ac mihi semper præsidio sit, vehementer etiam atque etiam oro. VII. Idus Aprilis. Negapatone.

*PP. Iacobo Borbano, & Paulo Camerti
moderatoribus Collegij Goani.
Epist. XII.*

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. &c.

IAFANAPATANIA expeditio ad nihilum recidit. Itaq; in regnum suum non est restitutus Rex ille, qui pollicitus erat fore se Christianum. Totam rem casus impediuit. Nauis Regis Lusitaniæ è Regno Peguano mercibus onusta Indiam repetens vi tempestatis in Iafanapanianij regni fines appulsa est, eius merces cõtinuo Rex inuasit. Placuit Lusitanis quo ad amissa recuperassent, bello supersederi. Ita factum non est, quod Prætor fieri iusserat. Verum si DEO cordi erit, fiet. Negapatone sedi aliquot dies. Demum vêtus reuersioni aduersus meum iter auerit. Itaq; casu in consilium verso, contuli me ad oppidum S. Thomæ. In sanctissima illa Apostoli

stoli æde assiduis precibus obsecrare institi
DEVM, vt mihi voluntatem aperiret suam,
cui non deesse, fixum ac deliberatum habe-
rem. Cōfidebam scilicet fore, vt *qui dedit velle*
daret etiã perficere. Hic igitur ille pro sua infi-
ta misericordia recordatus est mei. Magna
enim animi lætitia perfusus velle DEVM sen-
si, vt Malacam, inde Macazariã peterem, vbi
nuper indigenæ ad Chrittum se adiunxerūt
plurimi, ibique Neophyos illos in suscepta
religione confirmarem. Proinde Christianæ
fidei rudimenta atque præcepta cum breui
eorum explicatione in ipforum linguã ver-
tenda curavi. Par est enim, qui sua sponte fa-
cti sint Christiani, hos à nobis omni ope iu-
uari, atque vt fidei incrementum, & vires ad
diuinam legem seruandam necessarias pe-
tant à DEO preces in suum sermonem
conuersas impromptu habere: maxime vero
formulam confessionis generalis. Ea quippe
sua quotidie DEO peccata confitentibus e-
rit confessionis Sacramentalis loco, quoad
Sacerdotum Macazaricæ linguæ peritorum
sit copia.

P. Franciscus Mansilla cum Sacerdoti-
bus aliquot Malauaribus apud Christianos
Comorinenses manet. Vbi a tē illi sunt, mea
haudqua; desideratur opera. Patres qui ad
Mozambicum hyemarunt, cum aliis quos
hoc anno expectamus, Ceilanos Dynastas

E 3 domum

domum redeuntē sequetur. Equidem spero mihi in hoc itinere DEVM permagno auxilio futurum. Siquidem, vt dixi, tanto cum animi mei sensu gaudioque, quid potissimū à me requirat, non est grauatus ostendere. Mihi vero adeo certum ac fixum est perficere, quod diuino instinctu concepi, vt si forte id prætermitterem, viderer plane mihi pugnare cum DEO, neque in vita, aut post mortem quicquam iure sperare iam posse. Itaque si forte hoc anno deerit Lusitani nauigij facultas, Saracenæ aut Ethnicæ nauis Malacam petenti committere me non verebor. Tantamque habeo DEI fiduciam, cuius vnus causa hoc iter suscipio; vt si nullius onerariæ hoc anno esset copia, & scapha quæpiam Malacam versus hinc solueret, diuina ope fretus illa ipsa traicere non dubitarem. Omnem vtique spem in DEO fixam ac locatam habeo. Quare per eum ipsum vos rogo, fratres carissimi, vt vestris quotidianis sacrificiis, assiduisque precibus me hominem nequam DEO commendare ne desinatis. Augusto mense exeunte, vt opinor, proficiscar Malacam. Naues enim eò profecturæ idoneam tempestatem expectant, quæ eo tempore existere solet. Peto à Prætorē per literas diploma, vt Malacensis Præfectus nauigij, cæterarumque rerum ad iter Macarizense necessariarum mihi det facultatem. Mando vobis,

Dei fiducia.

vobis, vt pro vestra in DEVM caritate, illud diploma conficiendum, atque ad me per hunc ipsum tabellarium perferendum curetis. Breuiarium simul Romanum mittetis pusillum. Cosmo Anio nostri amicissimo, viroq; fidelissimo meis verbis salutem plurimam. Ei nihil separatim scribo, quòd hanc vestrum trium communem esse epistolam velim.

Si qui è nostra Societate peregrini, & Lusitanæ linguæ rudes venerint, eos nostratem sermonem addiscere opus erit: alioquin hisce in locis, qui intelligat quid dicant, nemo erit. Ego vos Malaca de Christianis iam factis, deque præparatione Ethnicorum faciam certiores, vt isthinc idoneos homines ad nostræ fidei propagationem destinetis. Nam domum istam, quæ Sanctæ fidei appellatur, nomen suū factis tueri oportet. Christus Dominus in sua nos felicitate iungat, nã in hac vita an reuisuri nos simus, ignoro. VIII. Idus Maias. ex oppido S. Thomæ.

Societati in Lusitaniam. Epist. XIII.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. & c.

SCRIPSI ad vos fratres carissimi ex India, iturum me ad Macazares, vbi nuper Christianis sacris initiati sunt Reges duo. Ex itinere ad oppidum S. Thomæ (vbi omnes tū Oppidum S. Thomæ. Christia-

Christiani, tum barbari Sanctissimi Apostoli Thomæ corpus esse confirmant) appuli eo consilio, vt inde Malacam pergerem. Hic igitur expectanti mihi nauigationis opportunitatem, mercator quidam (Ioanni Duro nomen est) diuino instinctus afflatu se socium addidit. Is mecū vna dies aliquot versatus cum de rebus cœlestibus nōnulla cognouisset, sentire cœpit alias quasdam merces reperiri suis longe meliores: quas quidē ipse nunquam ad eam diem ne suspicione quidem attigisset. Itaque omissis mercimoniis, nuntioq; mercaturæ remisso, Euangelicam anplex⁹ est paupertatem. Nuper Malacam (quę vrbs distat à Goa Leucas amplius quingentas) ambo peruenimus. Ibi iam occasionem captamus Macazaricę transmissio- nis. Qui à Macazaribus huc veniunt, mire illam gentem ad Christi cultum aptam, atque idoneam esse nuntiant. Nullam inibi esse Deorum fana; nullos qui populum impellant ad venerandos Deos. Solem duntaxat ab illis pro DEO coli. Religionem præterea apud eos nullam esse. Quare vos etiam atq; etiam pro vestra erga Christum caritate oro fratres carissimi, vt multi quotannis è societate huc demigretis. Vestri enim similium summa est penuria. Sic autem habetote ad aggregandos Christo hosce Ethnicos, non magna eruditione opus esse, sed magno virtutum

*Ioannes
Durus.*

Malaca.

tutum vsu, magnaq; vi diuini Spiritus. Quē
 DEVS pro sua benignitate omnibus nobis
 impertiat. Amen. I V. Idus Nouembris.
 M D XLV. Malacæ.

Societati in Lusitaniam. Epist. XIV.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

DE meis rebus scripsi ad vos pluribus
 verbis ex India, prius quàm Macazariã
 versus discederem, vbi Reges duos Christia-
 nos factos accepimus. Vnum iam dimidia-
 tumq; mensem Malacæ sedeo idoneam tem-
 pestatem nauigãdi in Macazariam captans.
 Hinc post tantundem temporis DEO ap-
 probante soluemus. Absunt Macazares ab
 vrbe Goa leucas amplius M. Qui illinc vene-
 runt, gentem perappositam esse narrant ad
 Euangelium; vt maximus illis locis Christia-
 norum numerus fieri possit. Nulla apud eos
 Deorum templa, nulli superstitionum An-
 tistites. Solem ipsum orientem colunt, præ-
 terea nihil. Verum populi continenter inter
 se bellum gerunt. Ex quo Malacam attigi,
 (quæ vrbs est maritima mercatorum com-
 mercio celebris) piæ non desunt occupatio-
 nes. Dominicis diebus ad populum verba
 facio, quanquam meæ conciones minus mi-
 hi placent, quàm iis, qui me audire non gra-
 uantur. Quotidie pueris per horam, eo que
 amplius solemnes preces trado: diuer-

Macazares

*Francisci vo-
 cupationes.*

for in valetudinario, egrorum audio confes-
siones, iisdem facio rem diuinam, & CHRIS-
TI corpus impertio. Confiteri cupientium
multitudine sic obruor, vt omnibus satisfacere
nullo modo queam. Plurimum tempo-
ris pono in Catechismo vertendo ex Latino
in eam linguam, quam Macazares intelli-
gant. sane laboriosum est, eorū quibus cum
verferis, funditus ignorare sermonem. Dis-
cedens ex India ad oppidum appuli, cui S.
Thomæ nomen est, vbi indigenæ S. Tho-
mæ Apostoli corpus asseruari perhibent. In
eo oppido familiæ sunt Lusitanorum am-
plius centum: templumque visitur sane reli-
giosum; vbi Apostoli corpus esse consentiūt
incolæ accolæq; vniuersi. Ibi Malacensem
nauigationem expectans in mercatorem in-
cidi, qui nauim eo applicuerat cum mercib^o
suis. Is diuinarum rerum specimen cum ce-
pisset, facile sensit, alias quasdam merces lō-
ge pretiosiores esse, quas ipse nunquam an-
tea vidisset. Itaque nauigio, ac mercibus reli-
ctis, mihi se socium & Macazaricę profectio-
nis comitem adiunxit. Ioanni Duro est no-
men, certum iam fixumq; habet in omni vi-
ta paupertatem colere, Christoq; Domino
inseruire. Natus est annos quinq; & trigim-
ta, perpetuus mundi miles se ad CHRISTVM
transtulit ac valde expetit vestra deprecatio-
ne commendari se DEO.

*S. Thomæ
sepulchrum*

Malacæ

Malacæ multæ mihi litteræ partim Romanæ, partim Lusitanæ reditæ sunt, ex quibus incredibile est, quantum ceperim, quotidieque capiam voluptatis. Quoties eas lego (lego autem sæpissime) sic afficior; ut me isthic vobiscum, aut vos hic mecum esse existimem; quod si corporibus non licet, certe animis licet. Patres, qui isthinc cum Ioanne Castro venerunt, Goa ad me Malacam scripserunt de aduentu suo. His ego nunc rescribo, ut eorum duo in Comorinum Promontorium proficiscantur, opem laturo Francisco Mansille, quem ibi cum tribus sacerdotibus indigenis Comorinenses Christianos instituentem reliqui. Tertium Goæ manere iubeo, & in collegio S. Fidei alumnos litteris erudire. Quoniam navis maturat profectio- nem, nihil attingam eorum, quæ scripsi ex India. Anno insequenti de Macazaribus (si DEO cordi erit) multa perscribam. Vnum vos oro fratres mihi carissimi, ut quotannis multi huc è Societate veniatis, hic enim opus est multis. Nec vero ad Ethnicorum conuersionem multa doctrinarum cognitio requiritur, sed multa exercitatio virtutum. Finem facio DEVM obsecrans, ut nobis, & suam voluntatem indicet, & eius exsequendæ tribuat facultatem.

IV. Idus Nouembris.

Malaca.

Societ.

Gratia & caritas Christi, D. N. &c.

AD IV. Idus Ianuar. Anni M. D. XLVI.
Amboinus. Malaca soluimus Malucum versus. Ad
 Amboinum appulimus. XVI. Kal. Febr. Hæc
 insula est in circuitu millia passuū ferme XC.
 Incolis adueniſq; sane frequens. In ea oppi-
 da, pagiſq; Christianorum sunt numero sex,
 quos, vt primum veni, lustraui omnes ex or-
 dine; infantes ac pueros baptizauī quamplu-
 rimos. Secundum hæc Ferdinandi Sose clas-
 sis ad Amboinū applicuit, qua classe Hispani
 ex noua Hispania in Malucū profecti vehe-
 bantur. Ac pro multitudine nauium tantus
 occupationū spiritualium quasi concursus
 fuit, cum & confessiones audire, & habere
 cōciones, & subuenire ægrotis & moribun-
 dis adesse oporteret, vt per temp⁹ satisfacere
 omnibus neutiquam possem. Odoratus sum
 sensus, ac voluntates incolarum: magnamq;
 in spem venio, vt primum insulæ Dominus
 (is est vir primarius Lusitanus Christianæ re-
 ligionis studiosissimus, qui nunc regij præsi-
 dij Dux est in Moluco) spero inquam, vbi is
 reuerterit, fore vt his locis colligamus ani-
 morum vberimos fructus. Ora est ab Am-
 boino millia passuum circiter CCCC. quæ
 Mauri regio dicitur, vbi Christiani permul-
 ti sunt Christianæ disciplinæ ac religionis
 pror-

prorsus ignari. Eo proficiscor, vt tot animorum saluti consulam, quippe cum mihi sic persuaserim, debere me, vel cum capitis mei discrimine illorum animos ab interitu vindicare. Itaq; vel perspicua mortis pericula subire certum est: spem enim omnem in diuina prouidentia sitam habeo, & cupo obtemperare illi Euangelicæ voci. *Qui uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam, qui autem perdidit propter me, inueniet eam.* Ac mihi credite fratres carissimi, & si huius sententiæ verba generatim facilia sint ad intelligendum; tamen ubi tempus incidit, cum statuere oportet, tibi pro Deo vitam amittendam esse, & mortis discrimen ad eundem usque eadem sententia, etsi clarissima sit, obscura fieri solet, vt is modo eam intelligat, cui pro sua benignitate declararit DEVS. Enim uero istiusmodi temporibus apparet, quam imbecilla infirmaq; sit humana natura. Dominus nos pro sua immensa misericordia, talibus in rebus ac temporibus, ita sua vi confirmet ac roboret, vt fortiter, & subeamus omnia, & perferamus. Idemque maneat nobiscum semper. Amen. V. Id. Maias.

Anni. M. D. XLVI. Ex
Amboino.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRAN-

Animi magnitudo in subeundis periculis.